

ETT GRÖNT FOLKHEM FÖR 2010-TALET

Av Mats Engström

Rapporten "Ett grönt folkhem för 2010-talet"
utgiven av Arbetarrörelsens Tankesmedja i maj 2011
Författare: Mats Engström
Tryckning: LO-tryckeriet Stockholm 2011

ETT GRÖNT FOLKHEM FÖR 2010-TALET

Innehåll

Förord – <i>Anne-Marie Lindgren</i>	4
Sammanfattning	5
Byggstart för det gröna folkhemmet	6
En förändrad omvärld	7
Vägledande principer	9
Några centrala miljöfrågor	11
Arbetets villkor	14
Grön ekonomi	16
Grön konkurrenskraft	18
Förbättra infrastrukturen	19
Renovera miljonprogrammet	21
Mat för god miljö och hälsa	23
Internationellt pådrivande	24
Slutord	26
Källor och litteratur	27

FÖRORD

Med jämna mellanrum efterlyser man ”berättelser” i politiken – vilket väl kan översättas med idéer om hur samhället borde se ut, idéer som handlar om litet mer än bara fastighets-skatt och RUT-avdrag.

”Det gröna folkhemmet” var en gång en sådan berättelse, en berättelse om ett samhälle som förenade omsorgen om miljö och natur med omsorgen om människor. Det var en berättelse som på flera sätt drev på det politiska miljöarbetet, men som politisk vision bleknade den och försvann ur debatten – kanske därför att den alltmer förvandlades till en fråga kring miljöteknik, inte till en fråga om samhällsbygge.

Men miljö- och klimatfrågorna kan inte separeras från frågan om hur samhället ska se ut, eftersom de olika åtgärder som miljö- och klimatpolitiken kräver alldeles ofrånkomligt kommer att påverka samhället. Och omvänt, om de nödvändiga förändringar som miljö- och klimatpolitiken kräver ska bli möjliga måste de

sättas in i sitt sammanhang med just påverkan på samhället – så att effekterna inte skapar sociala spänningar eller revolt mot själva miljökraven.

Socialdemokratins egen grundberättelse handlar just om hur samhället ska se ut: ett samhälle utan stora klyftor, ett samhälle med de jämlika livsvillkor som är förutsättningen för att varje individ ska ha rörelsefrihet i det egna livet. Det är alltså en lika viktig som nödvändig uppgift att foga ihop denna grundberättelse med de krav som miljö- och klimatfrågorna nu ställer på samhällets utveckling. Det är dags att skriva nya kapitel i berättelsen om det gröna folkhemmet.

Tankesmedjan har i flera tidigare rapporter lyft fram de frågorna. Mats Engström fortsätter debatten i denna nya rapport, som både är en kunskaps- och problemgenomgång som ett möjligt program för det nya gröna folkhemsbygget.

Stockholm i maj 2011

Anne-Marie Lindgren

utredningschef, Arbetarrörelsens Tankesmedja

Sammanfattning

Göran Perssons vision om det gröna folkhemmet är relevant också i dag. Arbetarrörelsen har en lång tradition av att verka för en god livsmiljö. Nu behövs moderna visioner och provisoriska utopier. Det gröna folkhemmet är en av dem.

Denna rapport utgår från en omvärldsanalys av förändringarna sedan visionen om det gröna folkhemmet först formulerades. Några viktiga principer för arbetet beskrivs, liksom ett antal utmaningarna inom miljöpolitiken i traditionell mening. Rapporten går därefter igenom ett antal områden för framtiden, däribland en grönare ekonomi, arbetslivets villkor, sambandet mellan ambitiös miljöpolitik och konkurrenskraft, investeringar i grön infrastruktur, livsmedelsfrågor och internationellt samarbete.

Bland rekommendationerna finns:

- * Fortsätt en ambitiös miljöpolitik på hemmaplan, vilket också ger konkurrensfördelar.
- * Stärk sambandet mellan arbetsmiljö och yttre miljö.

- * Genomför ett grönt kunskapslyft.
- * Verka för god arbetsorganisation med stort utrymme för medarbetare i företagen att bidra till gröna innovationer.
- * Gör en nystart för bostadspolitiken och bygg om miljonprogrammet.
- * Låt hälsosam och ekologiskt hållbar mat bli en tydligare del av politiken för det gröna folkhemmet.
- * Ge den ekonomiska politiken en grön profil, bland annat vid översyn av skattesystemet.
- * Ha en miljöperspektiv i översyner av avregleringarna.
- * Driv en grön utrikespolitik som bygger allianser mellan rika och fattiga länder.
- * Höj Sveriges miljöprofil i EU.

Byggstart för det gröna folkhemmet

”Jag vill att Sverige skall bli först i Europa med att systematiskt bygga ett ekologiskt uthålligt samhälle. Jag vill att det skall bli svensk socialdemokratis nästa stora projekt.”

När Göran Persson höll sitt installationstal som partiledare år 1996 gjorde hans vision om det ekologiskt uthålliga samhället djupt intryck. Tankarna kring ”ett grönt folkhem” blev tydligare i flera tal under år 1997 och i regeringspolitiken, med bland annat miljardsatsningar på gröna investeringar.

Göran Perssons tog avstamp i Per-Albin Hanssons folkhemstanke, som han citerade: ”Ingen är kelgris, ingen är förmer än någon annan. Ingen får gå hungrig om andra äter. Man delar på hemmets uppgifter.” Det var en bild av solidaritet som också behövde gälla arbetet för ett ekologiskt uthålligt samhälle.

Det projekt som Göran Persson skisserade gick långt utöver traditionell miljöpolitik. ”Att bygga om Sverige handlar inte bara om isolerade miljöproblem”, sade han. ”Det är i grunden en fråga om rättvisa och välstånd, en fråga om freden och mänsklighetens överlevnad.”

Han satte in utmaningen i ett längre tidsperspektiv:

”Vi har i Sverige en enastående historia av att framtynt se problem och anta de stora utmaningarna.

Så var vi ett av de första länderna som utrotade analfabetismen.

Så har vi skapat möjlighet för alla till högre utbildning

Så skapade vi ett pensionssystem som gav alla en dräglig ålderdom.

Så har vi blivit ett föredöme i strävan efter jämställdhet mellan kvinnor och män.”

Nästa steg skulle bli att i samma anda bygga ett ekologiskt hållbart samhälle, sade Göran Persson. Hans gröna folkhem var en ny vision, men byggde på årtionden av ambitiöst miljöarbete som lade grunden för mycket som vi idag tar för självklart: rent vatten, fjärrvärme, katalysatorer på bilar, miljöprovningar av industrianläggningar, och så vidare.

Den djupa ekonomiska krisen under 1990-talet möttes inte bara med besparingar utan också med nysatsningar som ett stort Kunskapslyft och miljardinvesteringar i ekologisk hållbarhet. Göran Perssons fick kritik för att bygget av det gröna folkhemmet inte gick tillräckligt fort, trots att det skedde en rad miljöreformer under hans tid som statsminister. I ett internationellt perspektiv framstår det svenska miljöarbetet fram till år 2006 ändå som mycket ambitiöst. Bland framgångarna kan man nämna minskade utsläpp av växthusgaser, utbyggnad av vindkraft och annan förnybar energi, ambitiösa ekologiska investeringsprogram i kommunerna, stängningen av Barsebäck, näringslivets ökade ambitioner med byggbranschen som ett av många exempel, miljömedvetenheten i förskolorna, bättre skydd av gammelskogen.

Mona Sahlin spelade också en viktig roll, först som samhällsbyggnadsminister, sedan som partiförande för Socialdemokraterna. Under tiden som statsråd ansvarade hon för stora satsningar på förnybar energi och konverteringar av oljeuppvärmda hus. Som partiledare kunde hon förena arbetet för ekologisk uthållighet med ett feministiskt perspektiv och ett starkt engagemang för ungdomar, inte minst de som har utländsk bakgrund. ”Låt vårt framtida gröna folkhem vara fullt av energi men utan olja och kärnkraft”, sade Mona Sahlin i sitt avskedstal på den socialdemokratiska partikongressen i mars 2011. ”Investeringar för en bra miljö, med rent vatten, frisk luft och nyttig mat, driver oss gemensamt framåt”, sade Håkan Juholt i sitt installationstal vid samma kongress.

Moderaterna har under Fredrik Reinfeldt talat mer om miljöfrågorna än tidigare, särskilt inför klimatkonferensen i Köpenhamn i december 2009. Många bedömare menar ändå att takten i miljöarbetet saktat av under den borgerliga regeringen, och att det även skett direkta försämringar, som när tidigare förbjudna kemikalier åter blivit tillåtna.

Många andra aktörer än politiska partier påverkar miljöarbetet. Fackföreningar och andra ideella organisationer, näringsliv, skolor och förskolor, medier och opinionsbildare, enskilda

medborgare. Kunskaperna om miljöfrågor är starka i Sverige jämfört med i många andra länder, liksom engagemanget för en god livsmiljö. Det finns goda

förutsättningar att bygga vidare på den svenska traditionen i miljöfrågorna och bygga ett grönt folkhem för 2010-talet.

En förändrad omvärld

Hur ser förutsättningarna för det gröna folkhemmet ut i dag?

Det politiska landskapet i Sverige har förändrats, med en borgerlig regering sedan snart fem år, ett rödgrönt samarbete som upphört och ett främlingsfientligt parti i riksdagen. Miljöfrågorna har fallit på den politiska dagordningen efter klimatfiaskot i Köpenhamn. Ändå är de fortfarande mer närvarande i Sverige än i de flesta andra europeiska länder.

Engagemanget i miljöfrågorna är starkt. Det märks i vardagen, från förskolor till hushållens källsortering till de många medlemmarna i miljöorganisationer. Det syns också i attitydundersökningar inför valet 2010, där miljön hamnade högt, trots den ekonomiska krisen.

Miljöengagemanget är säkert en förklaring till de gröna partiernas framgång, i Sverige liksom i andra delar av Europa. Men det handlar sannolikt också om människors längtan efter visioner om ett annat samhälle och en annan livsstil, där socialdemokratiska partier ibland upplevs som alltför fast i det gamla. En styrka i visionen om det gröna folkhemmet är att den kan fånga både traditionella värderingar och modernisering på ett sätt som tilltalar många väljare.

Socialdemokratin behöver en egen grön identitet för att inte väljarstödet ska undergrävas, det är tydligt av utvecklingen i ett antal europeiska länder. Det finns också skäl att ta tillvara på de positiva resultaten från det rödgröna samarbetet, som en rad konkreta förslag om kemikalier, gröna investeringar i infrastruktur och klimatpolitik.

Det politiska landskapet har också förändrats genom att Moderaterna numera talar om miljöpolitik som en angelägen uppgift. I praktiken har framstegen varit små, och i takt med regeringsåren kan kritiken komma att växa. Inom miljörörelsen är den redan stark. Samtidigt har Centerpartiets miljöprofil försvagats. Det gröna

folkhemmet kan bli en central fråga i 2014 års val.

Sakfrågorna talar för det. Miljöproblemen har inte försvunnit, trots att rubrikerna om växthuseffekten blivit mindre. Vi kommer även i fortsättningen att få se våldsamma översvämningar liksom hungersnöd på grund av torka. Miljögifter och dålig tätortsluft skadar människors hälsa och de ekosystem som ger oss mat är utsatta för hårt tryck. Det går inte att prioritera bort miljöproblemen – blundar vi så blir kostnaderna högre om några år än om vi agerar nu.

Sverige har starka statsfinanser men fortfarande hög arbetslöshet. Många står dessutom utanför arbetsmarknaden utan att vara registrerade som arbetssökande. Samtidigt finns stora eftersatta behov av underhåll och nyinvesteringar, inte minst i bostadssektorn, i spårbu- ren trafik och i elproduktionen där kärnkraft- verken börjar bli gamla. Argumenten för offensiva satsningar är goda, liksom de ekonomiska möjligheterna att göra dem. Prognoserna pekar på stora statsfinansiella överskott de kommande åren samtidigt som Sverige har en låg statsskuld jämfört med andra europeiska länder.

Finanskrisen och dess efterverkningar är både ett hinder och en möjlighet för en ambitiös internationell miljöpolitik. De som anser att hårda miljökrav är ett hot mot tillväxten kan få vind i seglen. Den trenden är redan tydlig i EU, till exempel när det gäller synen på luftföroreningar. Å andra sidan betyder det statsfinansiella läget att det är lättare att få stöd för att avskaffa miljöskadliga subventioner. Länder som vill minska arbetslösheten kan vara beredda till större investeringar i bostäder och infrastruktur, även om detta kan komma i konflikt med de hårda kraven på statsfinansiell åtstramning. De svenska erfarenheterna från

1990-talets kris är användbara i dagens Europa där andra regeringar kämpar med liknande problem. Gröna jobb och gröna investeringar borde tillsammans med kunskapslyft vara en del av krisbekämpningen.

Det internationella perspektivet är en nödvändig del av omvärldsanalysen. EU är en central arena och ett viktigt redskap i bygget av ett grönt folkhem. Samarbetet är i kris sedan den finansiella krisen med stora spänningar mellan olika länder, men EU har ofta utvecklats just genom kriser. Däremot är det tydligt att miljöfrågan står lägre på dagordningen nu än för några år sedan. Dessutom är de olika institutionernas roller fortfarande oklara, trots att det gått ett drygt år sedan Lissabonfördraget trädde i kraft. Den permanenta ordföranden Herman Van Rompuy tar till sig makt medan kommissionens roll försvagas. Det har betydelse också på miljöområdet och för sektorer som är centrala i bygget av ett grönt folkhem, som transporter och energi. Den nya utrikes tjänsten, EEAS, påverkar kontakterna med andra delar av världen även på dessa områden.

Flera stora beslut står på EU:s dagordning de närmaste åren. Förutom vägen ut ur den ekonomiska krisen och stabiliseringen av euron handlar det om nästa långtidsbudget, med förhandlingar om jordbrukspolitik och regionalstöd som har stor betydelse för en hållbar utveckling.

Medan Europa tvekar går det fort i andra delar av världen. Kinas nya femårsplan innehåller enorma investeringar i förnybar energi och snabbtåg. Koldioxidutsläppen i förhållande till BNP ska minska med 16 procent till år 2015. Regeringen planerar en koldioxidskatt och utsläppshandel. Sju framtidsnäringsgrupper ska få mångmiljardstöd – bland annat förnybar energi. Tanken är att stärka landets konkurrenskraft på områden som elbilar, vindkraft, solenergi, smarta elnät och annan avancerad teknik med låga koldioxidutsläpp. Kinas planer sätter press på Europa, konstaterade EU-kommissionären för klimatfrågor. ”Nu måste Europa investera i ren teknik, bättre infrastruktur för energi, liksom i forskning och utveckling”, sade Connie Hedegaard.

Andra länder i östra Asien är också ambitiösa. Sydkorea har gjort gröna investeringar till ett huvudområde i sina satsningar för att möta den

ekonomiska krisen. Japan är sedan länge ledande för energieffektivitet och kommer att öka användningen av förnybar energi efter kärnkraftsolyckan i Fukushima. På andra sidan Stilla Havet leder Kalifornien sedan årtionden utvecklingen på områden som miljöbilar och it. Nya initiativ för säkra kemikalier och minskade utsläpp av växthusgaser gör Kalifornien till en ännu starkare aktör. Andra delstater är också långt framme. På federal nivå har Barack Obama mött hårt motstånd i kongressen för en mer ambitiös klimatpolitik, men miljömyndigheten EPA har ett ambitiöst arbete bland annat om kemikalier och återvinning.

Här i Europa är det lätt att missa dynamiken som växer kring Stilla Havet. Vårt geografiska perspektiv blir lätt att USA är en nära granne och den transatlantiska relationen självklar. Så behöver det inte vara om Europa halkar efter i utvecklingen av nya miljökrav och ny teknik. Då kommer istället framtidens lösningar att växa fram runt Stilla Havet med Kina, Japan och USA som motorer. Ytterligare konkurrens kommer från länder som Indien, Brasilien och Sydafrika.

Den fortsatt snabba tillväxten i länder som Kina ökar trycket på naturresurserna. Kampen om råvarorna hårdnar. EU oroar sig för tillgången till råvaror samtidigt som Sverige får ekonomiska fördelar när priserna på malm går upp.

Här finns utrymme för inspel om modern industripolitik och möjligheter för Sverige att gå före. Satsningar på energieffektivitet, bättre avfallshantering, sänkt vattenförbrukning, avveckling av farliga kemikalier så att det blir lättare att återvinna elektronik – listan på miljöreformer som driver fram ny teknik och förbättrar konkurrenskraften är lång.

Världsekonomin förändring har andra effekter. Låglönekonkurrens pressar europeiska företag samtidigt som de låga priserna ger oss köpkraft och flyttar det ekologiska fotavtrycket. Vi köper mobiltelefoner och avancerade barnleksaker för fullt, men utsläppen vid produktionen sker i Asien. Exportvinsterna i Kina har bidragit till att bolag och de statliga fonderna i dag kan investera i europeiska företag som behöver kapital. Volvo är ett sådant exempel. Vad betyder det för näringspolitik och miljö på sikt? De transnationella företagens produktion är

globala nätverk och så blir allt mer fallet också i tjänstesektorn. Vilka effekter har det?

Frågor kring miljö och säkerhet blir allt mer aktuella. Det finns en omfattande internationell diskussion kring grön utrikespolitik, där tyvärr inte dagens svenska regering visat något större intresse. Konflikter uppstår på grund av vattenbrist, tävlan om värdefulla metaller och fiskevatten. Ett grönt folkhem behöver också vara ett fredsprojekt, där det goda miljöarbetets betydelse för att förebygga konflikter lyfts fram. Insikten bland ledande utrikespolitiska beslutsfattare om miljöfrågornas betydelse är ett bra stöd i det arbetet. Det gäller också säkerhetsfrågor på närmare håll. EU:s arbete med energisparande har fått högre tempo sedan Ryssland stängde av gasen till Centraleuropa och beroendet av makthavarna i Kreml blev tydligt.

Det globala perspektivet är avgörande. Nästa år är det 40 år sedan FN:s miljökonferens i Stockholm och 20 år sedan Rio-konferensen om miljö och utveckling. När världens länder åter möts i Rio är risken stor för en djup förtroendeklyfta mellan rika och fattiga länder. Biståndet har inte ökat i takt med löftena, och de rika länderna har inte levt upp till sina löften om minskad miljöpåverkan. Samtidigt finns spänningar inom u-landsgruppen, där länder som Kina numera är ledande industriprodu-

center medan många stater i Afrika fortfarande brottas med djup fattigdom. Den gröna folkhemmet behöver för att vara trovärdigt visa hur klyftorna kan minska också på det globala planet.

I grunden handlar det om förtroende. Sverige har sedan länge gott rykte i utvecklingsländerna. En viktig uppgift är att övertyga resten av EU om att vägen för att säkra Europas utveckling inte kan vara utpressning mot fattiga länder i handelsförhandlingar. EU måste istället visa öppenhet genom att till exempel sänka sina handelsmurar och reformera jordbrukspolitiken.

När Sverige gick med i dåtidens EG handlade debatten mycket om konflikten mellan nationella miljöregler och europeiska harmoniserade bestämmelser. Sådana konflikter förekommer fortfarande, men i takt med världshandelns tillväxt har många konflikter blivit globala, mellan EU och WTO eller stora handelspartner som USA och Kina. Några exempel är förbud mot tillväxthormoner för djur och miljökrav på flyget. Ett grönt folkhem förutsätter aktivt arbete för att påverka regelverket för internationell handel, annars kommer viktiga reformer att bromsas av långdragna tvister.

Vägledande principer

Bygget av det gröna folkhemmet behöver utgå från ett antal centrala principer.

Miljöpolitiken måste vara *en del av välfärdsbygget*. Det är både riktigt i sak och nödvändigt för ett brett folkligt stöd.

Skyddet av skalbaggar och fåglar är viktigt. Vi människor behöver fungerande ekosystem för att överleva. Naturen ger också livskvalitet.

Men när miljöpolitik reduceras till enbart skyddet av växt- och djurarter finns det en risk att vi glömmet vår egen art, människan. En sådan politik går i längden inte att få majoritet för – det gäller i fattiga delar av Afrika likväl som i

svensk glesbygd. Hållbar utveckling i Afrika fordrar såväl skydd av arter som stöd till människor att leva av ett fungerande jordbruk. Miljöanpassade transporter i Sverige kräver både utbyggnad av järnväg och renare bilar som gör det möjligt att bo utanför städerna. Genom att sätta *människan i centrum* och göra god miljö till en välfärdsfråga går det att klara både skyddet av naturen och det solidariska, kollektiva ansvaret.

Effekterna av klimatförändringar, kampen om vatten och om mineraler, friska ekosystem som ger tillräckligt med mat till en växande världs-

befolkning – alla dessa frågor handlar i grunden om *rättvis fördelning*, såväl nationellt som globalt. Mathias Tofvesson har belyst sådana aspekter på ett bra sätt i Arbetarrörelsens Tankesmedjas rapport *Vägen till det gröna folkhemmet* år 2007.

Rättvisa handlar inte enbart om ekonomi utan också om *jämställdhet* och om att bryta *segregationen*.

Kvinnor har ofta mindre inflytande på sitt arbete än män. Utslitning och utbrändhet blir värre när ett stressigt arbetsliv kombineras med en ojämlig fördelning av ansvar för hem och familj. När kollektivtrafiken inte fungerar så är det ofta kvinnorna som drabbas värst. I ett globalt perspektiv är kvinnorna utsatta för stora hälsorisker, inte minst från miljöförstöring. Samtidigt finns många lösningar på utvecklingsfrågorna i att kvinnor får större inflytande.

Segregationen riskerar att döma tusentals barn och ungdomar till utanförskap. Investeringar för att rusta upp slitna miljonprogramsområden är bra både för miljön och för den sociala rättvisan. En allmän politik för att bryta segregationen har många andra goda effekter, som att alla människors möjligheter tas till vara bättre.

Det gäller att *integrera miljöhänsyn i alla politikområden* – men också att se till så att miljöpolitiken utformas utifrån ett socialt fördelningsperspektiv så långt det är möjligt. När det inte går att undvika att hushåll med låga inkomster träffas särskilt hårt av till exempel miljöskatter gäller det att vidta kompletterande åtgärder så att de samlade effekterna blir fördelningspolitiskt rimliga.

Klimatutmaningen kräver stora omställningar av samhället. Om vi inte agerar i tid blir effekterna ännu större, men det innebär inte att de nödvändiga förändringarna är lätta. Det finns många win-win situationer. Effektivare användning av energi kan till exempel ge både miljöförbättringar och höjd levnadsstandard. Men det är oärligt att inte stå för att det också kan ske en utslagning av jobb i nedsmutsande företag och branscher. Då behövs sociala trygghetsystem som ser till att förändringen kan ske utan att de anställdas ekonomi slås sönder. Därmed blir det också lättare för fackföreningar och andra att bejaka den nödvändiga förnyelsen – liksom tidigare skett i Sverige. Den

som ligger längst fram i förändringen klarar sig bäst i den globala konkurrensen. Att göra ingenting är ett dåligt alternativ.

Anneli Hulthén har formulerat sig bra om *de olika delarna av hållbar utveckling*: ”Att få de sociala frågorna, ekonomin och miljön att hänga ihop, för att skapa ett bra liv också för nästa generation – det är på något sätt grundbulten i socialdemokratien”. Här finns en skillnad mellan partierna, menade hon: ”Vi är inga miljöpartister som bara fokuserar på det ena benet, miljön, och låter det halta på de andra två, ekonomisk och social hållbarhet. Vi är inte några borgerliga som bara fokuserar på ekonomisk tillväxt och inte ser det andra. Vi står för alltihop.”

Göran Persson beskrev det gröna folkhemmet som en *modernisering av Sverige*. Det är ett nyttigt perspektiv. Att förändra det gamla, våga beskriva visioner och göra dem till praktisk politik har underlättats av bland annat den solidariska lönepolitiken som gynnat företag som legat långt framme istället för att försöka konservera en gammal näringsstruktur genom låga löner i lågproduktiva sektorer. Moderniseringen innebär också att företagen kan utvecklas, ge produkter och tjänster ett större kunskapsinnehåll och därmed kunna hävda sysselsättningen i förhållande till låglönejobb i andra delar av världen.

Det är inte alltid som företag på egen hand gör de investeringar som behövs för framtidens konkurrenskraft. I efterdyningarna av finanskrisen 2008-2009 är det lätt att *se bristerna hos en kortsiktig finanskapitalism* där spekulation ersatt omdöme och kunskap. Den kritik som många gånger riktats mot kvartalskapitalismen är relevant ännu mer i dag, när det fortfarande är svårt att hitta tillräckligt kapital för reala investeringar med utdelning på längre sikt. Berättelsen om det gröna folkhemmet måste också vara berättelsen om hur en finansvärld som löpt amok ska styras för att bidra till hållbara investeringar.

Folkligt engagemang måste vara grunden. Många svenskar är djupt engagerade i miljöfrågorna. Det starka föreningslivet är en tillgång, särskilt den höga fackliga organisationsgraden jämfört med andra länder. Lokalt arbete i föreningar och kommuner är avgörande för att bygga ett modernt grönt folkhem. Det ger samtidigt politiska

partier möjligheter att förnya sig – som när de socialdemokratiska sidosorganisationerna på 1980-talet sträckte ut handen till miljörelsen efter en tid då avståndet hade varit betydande.

Tänk globalt, agera lokalt lyder en devis. På miljöområdet finns verkligen *globala folkrörelser*. De syns på de stora toppmötena, som i Köpenhamn år 2009 om klimatet eller i Johannesburg år 2002. Minst lika viktiga är de ständiga kontakterna, nu för tiden ofta på internet, som ger snabbhet i både informationsflöde och mobilisering. Denna gröna globala rörelse är mångfasetterad men ändå stark. Däremot är inte alltid kontakten med fackföreningarna tillräckligt god, trots att arbetsmarknadens parter är centrala för samhällsutvecklingen. ”Miljöfrågorna hanteras bäst när alla berörda deltar på lämpligt sätt”, heter det i Rio-deklarationen från år 1992.

Det gäller också att *betona fördelarna av en grönare utveckling*. Ibland finns en nästan nylutheransk tendens i miljödebatten att vi måste göra stora försakelser för att rädda miljön. Visst behöver våra konsumtionsmönster förändras, men när budskapet handlar alltför mycket om uppoffringar och tvång blir det inte lätt att få en folklig förankring. Förslag om kraftiga höjningar av bensinskatten utan rimliga alternativ eller kompensationsåtgärder för glesbygd och lågavlönade är ett sådant exempel.

Mona Sahlin resonerade för några år sedan i Aftonbladet om hur det traditionella röda folkhemmet visserligen kostade högre skatter, men samtidigt gav medborgare tydliga förbättringar, som bättre sjukvård, skola och pensioner. Miljöpolitiken har handlat för ensidigt om tvång och restriktioner och måste mer betona stimulanser till det goda, menade Sahlin. Hon pekade på bidragen till omställning av uppvärmning av bostäder som ett exempel.

Det ligger mycket i Mona Sahlins resonemang. Fördelarna med en bättre miljö måste betonas mer. Vem minns i dag hur barn lekte i höjd med blyutsläpp från bilarnas avgasrör för bara en generation sedan? Gamla beslut som förbudet mot bly i bensin behöver lyftas fram mer i dagens debatt om miljöbeslut som förbättrar hälsan. Det är svårare med åtgärder som framför allt måste till för att undvika en försämrad miljö i framtiden, som klimatförändringarna, men också där finns möjligheter att beskriva fördelarna för de enskilda medborgarna bättre.

Därmed inte sagt att man ska låtsas som att allt är gratis. Fortfarande behövs lagstiftning som innebär kostnader på kort sikt. Miljöskatter är viktiga styrmedel. Men tagelskjortan får inte bli symbol för miljöarbetet – snarare de snyggt designade och miljömärkta klänningarna och kavajerna.

Några centrala miljöfrågor

En grundpelare för det gröna folkhemmet är naturligtvis en ambitiös miljöpolitik. Här finns inte utrymme att gå igenom alla områden ordentligt, men några iakttagelser kan vara värdefulla för det fortsatta resonemanget. En utförligare genomgång finns i mina tidigare rapporter för Arbetarrörelsens Tankesmedja, *Gränslös miljö – internationell miljöpolitik inför 2014* och *Rödgrön EU-politik*.

Efter misslyckandet i Köpenhamn har *klimatfrågorna* hamnat längre ned på den politiska dagordningen, men växthuseffekten är lika allvarlig som tidigare. Alla länder måste begränsa utsläppen, inte minst snabbt växande ekono-

mier som Kina och Indien. Ändå måste Sverige lägga större vikt vid den rika världens ansvar än vad regeringen Reinfeldt har gjort. När OECD-länderna kan köpa sig fria från egna åtgärder genom investeringar i fattigare delar av världen minskar innovationstrycket. Det blir svårare att få fram den nya teknik som behövs för att radikalt minska utsläppen.

Försöken att skrota dagens Kyotoprotokoll var en orsak till att u-länderna inte litade på EU i Köpenhamn. Även i framtidens klimatavtal behöver rika länder ta sitt historiska ansvar för huvuddelen av de utsläpp som orsakar dagens växthuseffekt. Det är en fråga om rättvisa. Sve-

rige och EU behöver gå före genom att lova minska sina utsläpp mer än de mål som hittills satts upp.

Finansieringen av klimatåtgärderna är en central fråga. De rika länderna måste leva upp till sina löften och utvecklingsländerna behöver få tillgång till resurser på rimliga villkor. Diakonia är en av de organisationer som lagt fram bra förslag om hur finansieringen kan gå till.

Sverige bör lägga mer kraft på klimatkonventionens avsnitt om åtgärder (Policies and Measures). Där finns möjligheter att komma framåt med till exempel krav på energisnåla produkter, även om ett övergripande avtal om utsläppsmål dröjer. Därmed skulle det också gå att skapa mer dynamik i förhandlingsarbetet än hittills.

Sverige bör driva på för en koldioxidskatt på EU-nivå och för att andra länder inför liknande system. Dagens utsläppshandel måste bli mer effektiv och reglerna för tilldelning av utsläppsrätter måste skärpas, liksom kontrollen.

Det behövs också ett internationellt avtal för ökad energieffektivitet, med bindande krav på produkter som kylskåp, datorer och bilar. Inom EU bör Sverige driva på för kraftigt sänkt bränsleförbrukning hos bilar från år 2020.

Det svenska överskottet från utsläppsrätterna bör användas till miljöinvesteringar, inte gå till sänkta skatter som den borgerliga regeringen är inne på.

Klimatomställningen är nära kopplad till andra utmaningar för den gröna folkhemmet. Det gäller bland annat livslångt lärande, trygghet vid strukturförändringar på arbetsmarknaden och full sysselsättning. Lena Sommestad skriver utmärkt om dessa frågor i sin nyutkomna bok *Klimatpolitik och full sysselsättning* (Arbetarrörelsens Tankesmedja 2011).

Klimatet är en central fråga för vår överlevnad. Det får ändå inte innebära att andra miljöfrågor kommer i skymundan, som delvis skett under senare år. Till exempel är kopplingen mellan klimat och *biologisk mångfald* stark.

Klimatförändringar ökar trycket på känsliga ekosystem samtidigt som efterfrågan på biobränslen kan leda till konflikter med behovet av att bevara känsliga områden. Det är aspekter som måste finnas med i en systematisk miljöpolitik.

Jordbruk, skogsbruk och fiske måste bedrivas så att den biologiska mångfaldens inte utarmas.

Det behövs en reform av EU:s jordbrukspolitik liksom ambitiösa åtgärder på hemmaplan, till exempel mot lantbrukets näringsläckage. Värdefulla skogsområden behöver bättre skydd och sanktioner mot skogsägare som inte tar naturhänsyn måste skärpas. Den borgerliga regeringen har gått motsatt väg och luckrat upp kraven på markägarna. Det är också viktigt att bygga ut samarbetet med Ryssland om hållbart skogsbruk, eftersom en väsentlig del av råvaran till svensk industri kommer därifrån.

En central uppgift är att driva på reformerna av EU:s fiskepolitik. Sverige behöver också fler marina reservat. Arbetet för att skydda den biologiska mångfalden i haven har kommit igång mycket senare än den traditionella naturvården. Här finns många möjligheter att öka tempot.

På den globala arenan gäller det att dra nytta av framgångarna inom konventionen för biologisk mångfald vid det senaste mötet i Nagoya. EU behöver utveckla sina allianser med utvecklingsländerna och göra sin politik i förhållande till omvärlden mer trovärdig, bland annat genom att stoppa rovfisket utanför Afrikas kust.

Dålig luft i tätorterna är fortfarande ett problem. Det gäller inte minst små partiklar, som kan skapa luftvägsproblem och cancer. Här behöver Sverige vara pådrivande för skärpta krav, nationellt och i EU. Hälsan i tätorterna kan mobilisera miljöarbetet, i svenska städer liksom i Polen och i Kina.

Det är bråttom att skyddas Arktis känsliga ekosystem, som hotas av råvaruexploatering och ökade transporter när istäcket smälter.

Alla människor borde ha tillgång till *rent vatten*. De senaste årtionden har många länder privatiserat vattenförsörjningen. Det gäller inte minst i Afrika, där Världsbanken och Internationella valutafonden pressade på för sådana lösningar. Kortsiktigt kan de multinationella vattenbolagen tillföra kapital för modernisering av ledningssystem med mera, men protesterna har växt mot de prishöjningar som följt efter uppköpen. Dricksvatten får inte bli en handelsvara, säger kritikerna. Göran Persson uttryckte sin oro för utvecklingen i samband med världstoppmötet i Sydafrika år 2002. Det är fortfarande en angelägen fråga, som hänger samman med hållbar globalisering. Allmännyttiga tjänster som rent vatten behöver värnas mot kommersiella intressen med

kortsiktiga vinstmotiv. Det är också en viktig fråga att driva i samband med internationella handelsförhandlingar, både i WTO och i EU:s avtal med enskilda länder. Sverige borde fortsätta driva det tidigare socialdemokratiska initiativet om Global Public Goods, att gemensamt skydda sådana resurser som rent vatten.

Östersjöns känsliga miljö måste skyddas. Numera är alla länder runt Östersjön utom Ryssland EU-medlemmar. Därför är det viktigt att EU:s Östersjöstrategi får ett mer konkret innehåll och att miljökraven skärps. Några steg mot övergödningen har tagits, bland annat genom att minska fosforinnehållet i tvättmedel och genom stöd till nya reningsverk, men mycket återstår att göra. Det gäller till exempel tuffare krav mot jordbrukets utsläpp via vatten och luft, och för att minska vägtrafikens utsläpp snabbare. Sjösäkerheten måste skärpas ytterligare för att förebygga olyckor med stora negativa miljöeffekter som följd. De stora och växande oljetransporterna är ett hot. EU kan inte vänta på det långsamma arbetet inom sjöfartsorganisationen IMO, utan behöver skärpa sina egna regler. Här finns det också ett samband med kampen mot korruption och de skumma rederier som är registrerade i skatteparadis.

I andra delar av världen kan man se hur överutnyttjande av vatten lett till extrema förändringar av miljön och människors livsvillkor. Aralsjön i Centralasien har förlorat 75% av sin tidigare vattenyta på några få decennier. Det minskade vattenflödet i Gula floden och dess konsekvenser för de inre delarna av Kina är ett annat exempel. Fler sådana miljökatastrofer kan följa i klimatförändringarnas spår. Här kan Sverige bidra till att vända utvecklingen bland annat genom att sprida kunskaper om gemensam vattenförvaltning. Agenda 21 för Östersjön hade ett brett engagemang från kommuner, föreningsliv och företag. Förvaltningsplanerna för vattendrag och EU:s Östersjöstrategi är aktuella exempel.

EU:s kemikalielagstiftning Reach är en miljöframgång, där svenska politiker som Anna Lindh, Kjell Larsson och Margot Wallström spelat framträdande roller. Ändå blev inte lagstiftningen så ambitiös som det var tänkt från början. Det behövs en ny *kemikalieoffensiv*. De rödgröna partierna lade fram en rad förslag

inför valet 2010. Kemikalier är också en prioritering för regeringen Reinfeldt, även om arbetet hittills fått kritik av bland andra Naturskyddsföreningen.

Farliga kemikalier måste bytas ut snabbare. Informationen om farliga ämnen i varor behöver bli bättre. Kombinationseffekterna av flera kemikalier behöver bli bättre kända, liksom riskerna med nanomaterial. Hormonstörande ämnen ska avvecklas. Det är några av inslagen i en ambitiös kemikaliepolitik, som till stor del behöver ha EU som arena. Nationella förbud behövs när utvecklingen inom EU inte går tillräckligt fort.

Danmark vill prioritera kemikaliefrågorna under sitt EU-ordförandeskap, som börjar 1 januari 2012. På dagordningen står särskilt hormonstörande ämnen, kombinationseffekter, och nanomaterial. Danmark tänker också ta upp kemikaliefrågorna på världstoppmötet om miljö och utveckling i Brasilien nästa år.

Konkurrensen om råvaror som mineraler och fossila bränslen har ökat intresset för *resurseffektivitet*. Sedan länge finns en diskussion om att använda råvaror bättre för att klara en växande världsekonomi och befolkning. Strategier för att förbättra effektiviteten en faktor fyra eller tio har utarbetats. EU har antagit handlingsplaner för att öka energieffektiviteten.

Den nuvarande miljökommissionären, Janez Potocnik, har gjort resurshushållning till ett av sina prioriterade områden. Han har fått igenom ett så kallat flaggskepp för resurseffektivitet i tillväxtstrategin EU 2020 och förbereder när detta skrivs ett ytterligare strategidokument.

Sverige kan driva på arbetet för grönare design av produkter, bättre återvinning och offentlig upphandling som stimulerar utvecklingen av ny, resurseffektiv teknik. Både Sverige och EU behöver utveckla strategier för giftfria kretslopp som drar nytta av det politiska intresset för resurseffektivitet samtidigt som riskerna med farliga kemikalier minskar. Jag har beskrivit några möjliga inslag i ett sådant arbete i en rapport åt Kemikalieinspektionen, *EU:s arbete med resurseffektivitet och kemikalier*. Sverige behöver också verka för en global politik om varors miljöpåverkan och för ökad resurseffektivitet.

Arbetets villkor

Bygget av ett grönt folkhem behöver innehålla mycket mer än traditionell miljöpolitik. Bra arbetsvillkor är en sådan fråga.

”Man ska komma ihåg att arbetsmiljön och den yttre miljön hänger samman. Det är direkt och konkret så. Fåglar tystnade därför att de förgiftats av utsäde som betats av kvicksilver. Betningen förbjöds. Men hur många människor hade dessförinnan på sina arbetsplatser skadats av detta kvicksilver?”

Citatet av Olof Palme är från en riksdagsdebatt år 1973. Att förbättra arbetsmiljön var ett av de ursprungliga skälen till miljöarbetet där fackförningarna engagerade sig hårt i bättre luft och färre farliga kemikalier. Sådana utmaningen finns kvar samtidigt som arbetsmiljöproblemen är fler.

Tunga monotona jobb ger värk i rygg och axlar. Stress och dålig arbetsorganisation leder till utbrändhet. Att förändra sådan arbetsmiljö till goda och utvecklande arbeten är en huvuduppgift i ett modernt samhällsbygge.

Ändå har arbetsmiljön spelat en alltför undanskymd roll, också under socialdemokratiska regeringar. Här behövs en rejäl offensiv. Skärpt lagstiftning med ökad betoning på psykosociala risker. Ekonomiskt stöd till starkare skyddsombud. Ett nytt Arbetslivsinstitut för att förbättra kunskapsgrunden. Särskilda insatser mot trakasserier och våld. Gränsöverskridande projekt för att lära av varandra om utvecklande arbetsorganisationer. Det goda arbetet som en central del av EU:s strategi för tillväxt och jobb. Större ansträngningar för att få in arbetsmiljön i strategiska beslut om hur företag och offentlig sektor ska organiseras och drivas.

Staten bör ge tillräckligt stöd för bra arbetsmiljöutbildning. Bättre företagshälsovård är också ett viktigt inslag, inte minst i det förebyggande arbetet.

Det handlar också om att bättre knyta ihop skyddet av den yttre miljön med hälsoriskerna på jobbet. Den ambitionen fanns med redan i Birgitta Dahls proposition ”En god livsmiljö” år 1988, men har inte utvecklats tillräckligt.

Farliga kemikalier skadar både de anställda och miljön utanför arbetsplatserna. Därför engagerade sig Europafacket i arbetet för en ny kemi-

kalielagstiftning i EU, Reach. Nu gäller det att se till att den tillämpas på ett bra sätt och skärps på områden där förhandlingarna vattnade ur reglerna alltför mycket. Information om farliga ämnen i varor är ett sådant exempel.

Buller är ett miljöproblem där politiken hittills varit för svag. Många får sin nattsömn störd av trafikbuller, men hittills har ingen regering varit beredd att ställa så tuffa krav att kommuner tvingats till rejäla åtgärder. Ändå är byggande av bullerskydd en åtgärd som snabbt skapar jobb. Buller på arbetsplatserna skapar hörselproblem och försvårar bra kommunikation. Ett ökande problem både på arbete och i privatliv är den ständiga pipandet och surrandet av utrustning med larm, luftkylning och liknande funktioner.

Fler problem är gemensamma mellan arbetsmiljö och yttre miljö, till exempel små partiklar som tränger ned i luftvägarna och kan ge cancer. Ändå har stuprörstänkande på myndigheter och i politik försvårat samordnade strategier för att förbättra de anställdas arbetsmiljö samtidigt som skyddet av ekosystemen stärks.

Ogenomtänkta miljöåtgärder kan försämra arbetsmiljön. Ett exempel är insamling och återvinning av farligt avfall utan tillräckliga skyddsåtgärder.

Välutbildade skyddsombud är miljökampar. Problem i arbetsmiljön uppträder ofta i företag där riskerna för utsläpp till den yttre miljön är för stora. Det finns vinster att göra genom att bättre samordna miljöredovisningar med en systematiskt arbetsmiljöarbete i integrerade ledningssystem. Hittills har företag varit bättre på att driva och dokumentera arbetet för att minska utsläppen än de har varit på det systematiska arbetet för att förbättra arbetsvillkoren. Här har arbetarrörelsen unika möjligheter att formulera en egen och ambitiös politik, som också kan vara en internationell inspirationskälla.

Här finns också en koppling till de anställdas delaktighet i arbetet.

”Vi måste lösa miljöproblemen bland annat genom att på olika sätt förstärka det demokratiska medinflytandet i företagen, genom att de anställda får större inflytande över sin miljö”, sade Olof Palme i talet 1973.

Forskning vid miljöinstitutet IVL har visat hur arbetsmiljöarbetet blir bättre i mindre företag när de anställda kan påverka.

Flera studier på andra håll har berättat om vikten av medarbetardriven innovation. Forskningen visar hur god arbetsmiljö och bra arbetsorganisation underlättar förbättringar av produkter och arbetsmetoder. Bra arbetsmiljö är en tillväxtfaktor. Satsningar på livslångt lärande och en utvecklande arbetsorganisation har också betydelse för att få fram de nya lösningar på miljöproblem som är avgörande både för hållbar utveckling och för framtida konkurrenskraft.

Trots arbetsmiljöns betydelse för hälsa och konkurrenskraft har den borgerliga regeringen tagit bort stöd till forskning och rustat ned Arbetsmiljöverkets inspektioner. Håkan Juholt kritiserade agerandet i sitt installationstal på den socialdemokratiska partikongressen i mars 2011: ”När arbetsmiljöarbete prioriteras ned och kontrollen av arbetsmiljön prioriteras bort, när stressen och osäkerheten ökar – då slits människor ut i förtid. Därför måste politiken inriktas på ett arbetsliv som inte förbrukar människor långt före pensionsåldern.”

Allt fler anställningar är osäkra. Fortfarande arbetar många deltid som hellre vill ha heltidsjobb. Det gäller inte minst kvinnor. Dessa anställningsformer frestar på människor och deras familjer.

Johan Rydstedt visar i rapporten *Det andra Stockholm* (Arbetarrörelsens Tankesmedja 2010) hur pressen ökat på LO-anslutna kvinnor i serviceyrken. Rationaliseringar i konkurrensens spår har lett till mer stress i hemtjänst och andra omsorgsyrken. Deltid och timanställningar är vanliga, arbetsscheman täcker 24 timmar om dygnet. Samhällets välfärdstjänster, som barnomsorg, är inte anpassade till denna verklighet.

Problemen finns också i tjänstemannagrupperna. Att vara ständigt uppkopplad, ständigt tillgänglig för arbetsgivaren, skapar stress i ett liv där många saker ska fixas samtidigt: rapporten på jobben, barnens träningar, maten och städningen hemma, omsorgen om gamla föräldrar. Privatiseringarna ökar otryggheten även för tjänstemännen. Bemanningföretag tar över uppgifter som tidigare gjorts av fast anställda. Utrymmet för den som går igenom en personlig kris att vara kvar på arbetet minskar.

Tryggare anställningar och rätt till heltid är också delar av det gröna folkhemmet. Dessutom skapar goda arbetsvillkor bättre möjligheter till ett folkligt stöd för ambitiös politik för den yttre miljön. Den som är nedsliten av hårt arbete orkar sällan engagera sig i andra samhällsfrågor.

Hälsa är en rättvisefråga och en del av ett grönt folkhem som hänger nära samman med arbetslivets villkor. Arbetslöshet skapar också ohälsa. Det är ett av skälen till att full sysselsättning är en central del av hållbar utveckling.

Sambandet mellan arbetsmiljö och yttre miljö bör också lyftas fram inom EU. Det gäller till exempel strategin för hälsa och säkerhet på arbetsplatserna, där systematiskt arbete med både arbetsmiljö och yttre miljö bör finna med. Ett mer ambitiöst kemikaliearbete liksom åtgärder mot buller är andra viktiga frågor. Arbetsmiljöarbetet kan låna från miljöpolitiken, till exempel genom tydligare indikatorer. Den bild som nyligen presenterades i Fifth European Working Conditions Survey av fler monotona och osäkra jobb kan därmed få större genomslagskraft i politiska sammanhang.

Det ”männskliga kapitalet” har stor betydelse för hållbar utveckling. Innovationer för att lösa miljöproblemen handlar om mer än forskning. Vad som händer på arbetsplatserna är ofta avgörande. De anställdas kompetens är därför en viktig miljöfråga. Här krävs både arbetsorganisationer som tar tillvara alla idéer och kunskaper, och ökade satsningar på utbildning.

Miljö och hållbar utveckling har fått en mer framträdande plats än tidigare i utbildningssystemet, men det finns mer att göra för att få in det ekologiska perspektivet. Det gäller såväl på gymnasiet yrkesutbildningar som på högskoleprogram om ekonomi, teknik, statskunskap, med mera.

Klimatomställningen och andra miljöutmaningar ställer krav på nya kunskaper hos de anställda i företag och offentlig sektor. Den som jobbar behöver bättre möjligheter att vidareutbilda sig om det gröna folkhemmet ska bli verklighet. Det finns många skäl för ett nytt stort kunskapslyft liknande det som genomfördes på 1990-talet. Ett viktigt inslag bör vara ökade kunskaper om miljöproblem och möjliga lösningar på dem. Det gäller inte bara miljöfrågor i snäv mening utan också arbetsmiljö, uthålligt skogs- och jordbruk, ekologiskt hållbar konsumtion med mera.

Grön ekonomi

Den ekonomiska krisen kan öka intresset för gröna skatter och avgifter, både därför att de ofta är kostnadseffektiva för att nå miljömålen och för att de ger välbehövliga inkomster till statskassan. En rad konferenser på detta ämne har ordnats under den senaste tiden, bland annat av det belgiska EU-ordförandeskapet i december 2010.

Sverige har varit en global ledare bland annat genom att införa världens första styrande koldioxidskatt under Ingvar Carlssons statsministertid. Skattereformen 1989-90 var början på den gröna skatteväxlingen från arbete till miljöstörande utsläpp – långt innan Miljöpartiet deltog i något budgetsamarbete. ”Ekonomiska styrmedel är en socialdemokratisk specialitet” som dåvarande miljöministern Anna Lindh sade i ett tal år 1997. Senare har bland annat OECD hyllat Sveriges miljöskatter. Under tiden av budgetsamarbete mellan de rödgröna partierna har Miljöpartiet profilerat sig genom krav på höjda miljöskatter medan Socialdemokraterna ofta hållit emot. Det har försvagat den socialdemokratiska identiteten i dessa frågor och kanske också gjort partiets medlemmar mer tveksamma till ett antal av de gröna skatterna.

Håkan Juholt och Tommy Waidelich har tagit initiativ till en översyn av Socialdemokraternas skattepolitik. Den är angeläget att miljöfrågorna finns med i detta arbete utifrån den långa tradition som började med Ingvar Carlsson och Birgitta Dahl.

Mycket händer i omvärlden. Andra länder i Europa inför miljöstyrande vägavgifter och EU-kommissionen uppmanar alla länder att göra det, medan Sverige tvekar om en kilometerskatt för lastbilar och bussar.

Kina kommer att införa utsläppshandel och koldioxidskatt, enligt den nya femårsplanen. Särskilda insatser görs för att förbättra hushållningen med värdefulla metaller, bland annat en resursskatt där intäkterna ska gå till forskning om sällsynta jordartsmetaller och deras användning.

I Sverige finns en rad möjligheter till utvecklade ekonomiska styrmedel. Ordentliga miljöavgifter på konstgödsel som går tillbaka till de bönder som är bäst på att minimera användningen, enligt en liknande modell som den svenska kväveoxidavgift som fått internationella experter att göra vågen. Höjd skatt på stadsjeepar. En utvecklad deponiskatt som stimulerar återanvändning av naturresurser. Differentierad skatt på fler produkter liknande miljöklasserna för bilar och bränslen. Modifieringar av skatteregler för bostäder så att de blir bättre.

Det är angeläget att skattesystemet inte är alltför komplicerat eller styrs av alltför många olika mål, men många av de gröna skatter som införts i Sverige har visat sig fungera väl även i ett sådant perspektiv.

Gröna skatter behöver ingå i en helhet där skattesystemet är progressivt, det vill säga där de med höga inkomster betalar en större andel av sin inkomst i skatt. Vissa gröna skatter, som koldioxidskatt på bensin, kan i sig slå hårdare mot låginkomsttagare som använder en större andel av sin inkomst till bilåkande (även om höginkomsttagare förbrukar mer bensin per person, vilken minskar skillnaderna). Då är det viktigt att investera i kollektivtrafik, som används mer av personer med lägre inkomster. Intäkterna från gröna skatter kan också användas för andra åtgärder som underlättar för låginkomsttagare, som höjda barnbidrag eller bostadsbidrag. Regional differentiering kan underlätta för delar av landet där avstånden är stora. Det finns dessutom fördelningspolitiska skäl att skärpa sådana miljöskatter som främst träffar höginkomsttagare, som en miljörelaterad förmånsbeskattning av tjänstebilar och särskild hög skatt på så kallade stadsjeepar.

Huvudsyftet med gröna skatter bör vara att *minska negativ miljöpåverkan*. När styreffekten fungerar minskar ofta skatteintäkterna. Det är ett argument för att inte miljöskatter kan bilda en permanent finansiering för stora delar av välfärden. Samtidigt finns det inslag som är väsentliga intäktskällor. Koldioxidskatten håller nere förbrukningen av fossila bränslen och har

alltså en miljöstyrande effekt, samtidigt som det tar tid innan all användning av till exempel bensin och diesel ersatts med förnyelsebara alternativ. Det gör att intäkterna från skatten förblir höga under många år framöver.

Ett sätt att öka de ekonomiska styrmedlens effektivitet är att *investera i alternativ*. Att låta intäkterna från trängselavgifter gå till kollektivtrafik är en sådan möjlighet. Miljöskatter på naturresurser, som används för bättre återvinningsmetoder, är ett annat exempel.

Anne-Marie Lindgren har lanserat den spännande tanken på en *särskild vinstdelningsavgift* som skulle tas ut på ovanliga höga företagsvinster. Intäkterna skulle gå till investeringar i klimat- och energiomställning.

Det finns också angelägna frågor att driva i EU. Problemen med *EU:s utsläppshandel* behöver mötas med skärpta utsläppsmål, bättre kontroll och strikta regler för de undantag från auktionering som under en övergångstid görs för konkurrensutsatt industri. Kommissionens förslag om att medlemsländerna bör införa koldioxidskatter för de områden som inte omfattas av utsläppshandeln förtjänar svenskt stöd. En europeisk miljöskatt för flyg inom EU är en spännande möjlighet.

Arbetet för en grönare ekonomi omfattar fler områden än miljöskatter och avgifter. Krisen kan göra det lättare att *minska miljöskadliga subventioner*. Det finns ett omfattande internationellt analysarbete kring detta, bland annat i OECD. Inom EU vill kommissionen se en genomgång inom alla politikområden av hur stöd och skatenedsättningar som skadar miljön kan minska. Ett av många exempel är de omfattande subventionerna till vattenanvändning i södra Europa, som bidrar till vattenbrist. I Sverige handlar det bland annat om jordbruksbidrag som djurstöd. Mer boskap innebär ökade utsläpp av växthusgaser. Att minska sådana subventioner stärker statsfinanserna och ger möjlighet på sikt att använda pengarna för framtidssatsningar som ökar sammanhållning och rättvisa.

En grönare ekonomi handlar också om *konsumtionens innehåll*. Miljödebattören Stefan Edman har visat hur vi kan minska negativ påverkan på miljön genom att konsumera mer av koldioxidsnåla tjänster som upplevelser, istället för varor eller långa flygresor.

Det är likaså angeläget att utveckla sätten att *mäta ekonomisk utveckling*. BNP-måttet har begränsningar. Försöken att beskriva en ”grön BNP” behöver utvecklas och indikatorerna för hållbar utveckling bli tydligare. Sveriges försök med gröna nyckeltal är bra, men kan utvecklas.

I grunden finns en *motsättning mellan kortsiktig spekulationsekonomi och hållbar utveckling*. Går det att skapa ett grönt folkhem utan att förändra maktförhållandena mellan kapital och allmänintresse? En av rapporterna inför Socialdemokraternas tillväxtkongress år 2004 tog upp frågan och argumenterade för en mer långsiktig syn på lönsamhet och kapitalförvaltning i företagen. Hur våra pensionspengar används är en central fråga i detta sammanhang.

Det är avgörande att *varje samhällssektor tar sitt ansvar* för det gröna folkhemmet. Nu när resurseffektivitet står högt på EU:s dagordning är det värt att försöka återuppliva Anna Lindhs och Göran Perssons initiativ om miljöstrategier inom alla politikområden. Det borde bli en uppgift för samtliga ministerråd att ta fram handlingsplaner för ökad resurseffektivitet. Denna integration behövs också i den ekonomiska politiken, till exempel i tillväxtstrategin EU 2020. Ett framtida sjunde miljöhandlingsprogram för EU behöver utgå från ett sektorsperspektiv där alla aktörer tar sitt ansvar.

Miljöansvaret behöver också gälla *de internationella program och banker* där Sverige deltar, som till exempel IMF, Världsbanken, EU:s alla olika program och fonder, Europeiska investeringsbanken, och så vidare.

Grön konkurrenskraft

En del av den gröna ekonomin är att använda ambitiös miljöpolitik som en hävstång för konkurrenskraft. Det är en mer modern syn än att se miljökrav som ett hinder för företagens utveckling. Tuffa miljökrav hotar inte tillväxten utan är en förutsättning för den. En ambitiös miljöpolitik ger förutsättningar för svenska företag att utveckla sin verksamhet och sina produkter, innan konkurrenter i andra delar av världen gör det. Exempelen är många: klorblekt papper, avveckling av freoner, effektiv användning av biobränslen.

Naturligtvis finns det gränser för hur långt ett enskilt land kan gå före, men erfarenheterna visar att den gränsen ofta ligger långt bortom det som näringslivets organisationer ofta hävdar när debatten är som hetast. Freonfria kylkåp och katalysatorer på bilar är två exempel där företagsledare och branschorganisationer varnat för orealistiska krav som senare visat sig vara både genomförbara och framsynta.

När EU har gått före har det också gett både miljöförbättringar och konkurrensfördelar. Lagarna om kemikalier (Reach) och elektronik (WEEE/RoHS) har satt en global standard som andra länder anpassar sig till.

Men EU:s miljöarbete har saktat ned och i dag är andra delar av världen på väg förbi. Se till exempel hur Kina utvecklar vindkraft och annan förnybar energi, eller hur Kalifornien leder arbetet med en grön kemiindustri. Systematiska studier av hur andra länder ligger i framkant är ett bra sätt att övertyga tveksamma om betydelsen av ett ambitiöst miljöarbete i Europa. EU-kommissionen har börjat, genom ett intressant arbetspapper om andra länders klimatåtgärder. Där framgår bland annat att en mer ambitiös europeisk klimatpolitik kan ge 65 000 jobb inom förnybar energi samtidigt som konkurrenskraften ökar i förhållande till andra delar av världen.

Kina har inte några skrupler inför att sätta tuffa krav på sin jättelika inre marknad. Medan EU tvekar och låter marknaden sköta sig själv kommer Kina att fortsätta ställa krav på till exempel låg energiförbrukning för att minska landets beroende av importerade bränslen. Sådana krav är teknikdrivande och ger fördelar

till det lands företag där de utvecklas – det visar tidigare erfarenheter. Om det tar för lång tid för EU att formulera gemensamma, harmoniserade krav behöver Sverige gå före. En inre marknad utan några möjligheter till nationella initiativ minskar dynamiken i teknikutvecklingen. Kanske behöver EU en förtrupp av länder som gemensamt utvecklar nästa steg i modern miljöanpassad teknik när det dröjer att få med alla 27 medlemsländerna på vagnen.

Sambandet mellan ambitiös miljöpolitik och konkurrenskraft behöver vara ett bärande tema i näringspolitiken. Branschprogram med stöd till forskning och utveckling hjälper Sverige att ligga i framkant. Några sådana områden kan vara grön kemi, smarta transportlösningar med avancerad informationsteknik, förnybar energi.

Det är intressant att studera utvecklingen när det gäller grön kemiindustri. USA har varit ledande i utvecklingen av kemiproduktion från förnybara råvaror och med minskade miljöpåverkan i både processer och produkter. Arbetet började på universitet och har fått stöd från miljömyndigheter, såväl i delstater som federalt. Kalifornien har spelat en särskilt aktiv roll med en nära samarbetet mellan delstatsregeringen under Arnold Schwarzenegger och universitetet i Berkeley. Även den federala miljömyndigheten EPA är aktiv. En av initiativtagarna till tänkandet kring grön kemi har rekryterats som chefsforskare på EPA, och myndigheten belönar varje år innovativa kemiföretag som minskar miljöpåverkan. Listan över företag som fått pris är en illustration till de konkurrensfördelar som USA kan vinna på att ligga långt framme, med många exempel på minskad resursförbrukning och miljöpåverkan.

Ambitiös miljöpolitik och aktiv näringspolitik kan alltså ge konkurrensfördelar globalt som bidrar till fler jobb. Politiska beslut kan också mer direkt skapa gröna jobb, genom investeringar och genom arbetsmarknadsprogram i tider med hög arbetslöshet. Under 1990-talskrisen var gröna jobb en del av krisbekämpningen. Det handlade både om direkta miljöjobb som förstärkt naturvård och sanering av gruvavfall, och om de investeringsprogram som ledde till

gröna satsningar och renoveringsprojekt i kommunerna.

Under den senaste krisen har dagens regering varit mer passiv. Mycket mer går att göra för att minska arbetslösheten, bland annat genom nya gröna investeringsprogram, satsningar på energisparande, förnybar energi, miljöanpassade transporter, bättre kollektivtrafik, renare vatten, bättre avfallshantering/återvinning, återställande och vårdande av natur, och så vidare.

Forskning och utveckling behöver vara en del av program för grön tillväxt. Fortfarande finns det en ”dödsdal” mellan forskning och kommersialisering av ny teknik. Bättre fokuserade forskningsprogram tillsammans med statliga program för teknikupphandling av nya lösningar är en väg att förbättra situationen. Satsningarna på att stödja miljöteknikexport behöver förstärkas. Sverige kan också dra nytta av EU:s pågående arbete med eko-innovationer.

Förbättra infrastrukturen

Investeringar i infrastruktur var en central del av det svenska ekonomiska undret under 1900-talet. När Sverige förvandlades från ett fattigt land till en modern välfärdsstat spelade bygget av järnvägar, kraftverk och telefonnät en stor roll. Gemensamt ägda företag drev energisystem och telekommunikationer i världsklass.

De senaste decenniernas avregleringar har sänkt priserna på bland annat teleföretjänster, men också lett till problem. Alltför låga investeringar och oklara ansvarsförhållanden har inneburit nedslitning av väsentliga funktioner.

Flera granskningar visar stora brister i underhåll av infrastruktur. Järnvägen är ett sådant exempel där förfallet blivit uppenbart både för resenärer och för medier. Alica Selmanovic har på ett utmärkt sätt beskrivit problemen i *Den förbiåta järnvägen* (Arbetarrörelsens tankesmedja 2010).

När tågen inte går blir både företag och medborgare mer benägna att använda bil för sina transporter. SJ:s misslyckande blir ett miljöproblem. De negativa effekterna av ogenomtänkta avregleringar på trafikområdet förstärks av orimliga vinstkrav på statliga bolag som SJ. ”Jag tror det är väldigt svårt med den struktur SJ har att kasta av 13 procent på det egna kapitalet”, slog Göran Persson fast redan år 2003. Tyvärr drog vare sig socialdemokratiska eller borgerliga regeringar tillräckliga slutsatser av SJ:s läge. Vinstkraven förblev orimliga för ett samhällsnyttigt bolag med stora behov av inve-

steringar för framtiden. Eftersatt underhåll och uteblivna framtidssatsningar kostar nu i form av tågstörningar och ökade utsläpp genom övergång till vägtransporter. Att konkurrensen ökat på lönsamma tågsträckor gör inte SJ:s läge bättre.

Ett av socialdemokratiens första initiativ med Håkan Juholt som partiledare var att föreslå en ny inriktning av järnvägspolitiken med bland annat bättre underhåll och sänkt avkastningskrav på SJ. Detta är förslag som kan utvecklas ytterligare, inte minst när det gäller att dra nytta av de anställdas kompetens och formulera tydligare krav på förändringar av EU:s regelverk.

Det behövs också initiativ för att analysera de samhällsekonomiska effekterna av avregleringarna i ett bredare perspektiv än hittills. När tågen inte kommer i tid enstaka gånger förlorar människor arbetstid, men när förseningarna blir mer regel än undantag tvingas de ändra sina resvanor, kanske till och med överväga att flytta eller byta jobb. Godstransporter som inte kommer fram kan leda till att fabriker måste göra avbrott i produktionen. Produktiviteten på andra företag minskar när de anställda inte finns på arbetsplatserna i tid. Om inte någon tar ansvar för gemensamma funktioner som biljettsystem blir transporter krångligare och dyrare. När underhållet läggs ut på utländska entreprenörer blir arbetsmiljön ofta sämre samtidigt som kunskapsupbyggnaden i Sve-

rige minskar. Det hämmar de innovationer på arbetsplatserna som kan minska slitage och öka effektivitet.

De negativa effekterna av avregleringarna leder till en rad kostnader, som behöver analyseras bättre. Därmed blir även de ekonomiska argumenten för investeringar och omregleringar starkare. Den genomlysning av avregleringarna som Håkan Juholt aviserat behöver få tydligare konturer och bland annat innehålla bredare samhällsekonomiska analyser än de utredningar som hittills gjorts.

Att få ordning på de avreglerade trafikmarknaderna är en viktig del av det gröna folkhemsbygget, men naturligtvis behövs också mer traditionella miljöåtgärder.

Vägtrafikens utsläpp har länge varit ett problem. Tekniska åtgärder som katalysatorer och bättre bränslen har minskat miljöpåverkan, men samtidigt har ökade transporter ätit upp en del av miljövinster. Koldioxidutsläppen är ett särskilt problem. Bättre kollektivtrafik är en del av de nödvändiga motåtgärderna, liksom tuffare krav på fordonens bränsleförbrukning.

Här behövs också långsiktiga visioner, som i förslagen från den Oljekommission som Göran Persson tillsatte eller EU-kommissionens förslag om att föra över hälften av de långväga godstransporterna till järnväg eller sjöfart till år 2050.

Flygets utsläpp kan minska genom teknisk utveckling och genom en ökad användning av ekonomiska styrmedel. Sjöfarten har alltför länge varit utanför internationella ansträngningar om minskade utsläpp. Visserligen har det skett vissa framsteg på senare år, men det finns fortfarande en stort behov av att förbättra avgasrening och bränslekvalitet. Utflaggningen av fartyg och förslag om bland annat ett internationellt sjöfartsregister går i motsatt riktning. Dåligt utbildade besättningar och oklara ansvarsförhållanden är betydande miljörisker, inte minst i Östersjöns känsliga miljö.

Arbetet i de internationella organisationerna för flyg och sjöfart, ICAO och IMO, har gått för långsamt. Sverige behöver trycka på för mer effektiva sätt att nå fram till internationella åtgärder som minskar miljöpåverkan. Det kräver att regeringscheferna engagerar sig i refor-

merna av hur trafik och miljö ska behandlas på global nivå.

Avregleringarna på elmarknaden har bidragit till att tre stora företag dominerar och kan ta ut jättevinst när priserna är höga. Deras drivkrafter för att stimulera effektiv elanvändning är låga.

Det behövs en rad åtgärder för att ställa om energisystemet. Vattenfall måste styras bättre. Ett nationellt program för effektivare energianvändning värt namnet behövs, med både obligatoriska krav och teknikupphandling av nya smarta lösningar. Sverige bör driva på EU:s arbete med regler mot energislöseri i byggnader och produkter, och gå vidare genom högre nationella krav. Märkningssystem av energiförbrukande produkter kan stimulera användningen av särskilt effektiv teknik – liksom det gör i Japans ”top-runner”-system och liksom Sverige har genomfört när det gäller bilavgaser genom miljöklasssystemet.

De svenska kärnkraftverken är gamla. Ju längre tiden går utan en plan för avveckling, desto större risk att flera av dem måste stängas på grund av systematiska tekniska fel med stora effekter på basindustrins elförsörjning. Den allvarliga olyckan i Fukushima visar att kärnkraften inte är så säker som det hävdats. Risken för jordbävningar är mindre i Sverige än i Japan, men nödkylsystem kan upphöra att fungera även här. Det visar till exempel krisen i Forsmark. Förutom en avvecklingsplan för de äldsta reaktorerna behövs också skärpta regler för skadestånd vid kärnkraftsolyckor och höjda avgifter för kärnavfallet.

Stora elavbrott kan följa på den ökade elförbrukningen i södra Europa, när allt fler skaffar luftkonditionering och annan elförbrukande utrustning samtidigt som avreglerade marknader inte hinner med investeringar i ny elproduktion. Denna risk är ett starkt skäl för tuffare krav på effektiv elanvändning, men också ett argument för varför det krävs ett samhälleligt åtagande för bra kraftnät och tillräcklig reservkraft. Det löser inte marknaden på egen hand. Samma sak gäller de moderna och gränsöverskridande elnät som behöver byggas ut, inte minst för att dra full nytta av vindkraft och annan förnybar energi.

Politiken har också en viktig roll för att stimulera lösningar som knyter samman flera områ-

den där svensk kompetens är hög. Det har historiskt haft stor betydelse för Sveriges tillväxt, till exempel genom telefonsystem, kraftnät, och högkvalitativ vård. Ett sådant aktuellt område är kollektivtrafiken i städerna, där avancerad svensk teknik om motorer kan kombineras med nya it-lösningar och förnybar energi. På egen hand klarar inte marknaden att få fram de bästa systemen – det visar de slitna bussar och de förseningar på spårsystem som snarast blivit regel än undantag i avregleringens vardag.

Ett annat område är smarta godstransporter. Satsningar på kombiterminaler och hamnar i kombination med modern it-teknik kan ge både konkurrensfördelar och miljövinster, men

hittills har brister i marknadens sätt att fungera ofta stått i vägen. Här krävs fler initiativ från samhällets sida.

Svenska kommuner och landsting är ofta världsledande på samhällsbyggande, även om det sällan skildras som den konkurrensfördel det är. Samtidigt läggs allt fler tjänster ut på entreprenad. Det riskerar att undergräva systemtänkandet och minska de kunskaper som är en växande konkurrensfördel, inte minst när städer i Asien vänder blickarna mot svenska lösningar för kollektivtrafik, fjärrvärme och samhällsplanering i övrigt.

Renovera miljonprogrammet

”Bygg om Sverige” var en paroll under Göran Perssons statsministertid. När han talade inför SSU och Byggnads miljöseminarium i april 1997 hade det gröna folkhemmet blivit konkret. Regeringen skulle satsa mer än 10 miljarder kronor under tre år i investeringar, som till stor del skulle gå till byggsektorn. ”Det ger mera jobb. Det vet ni i Byggnads”, sade Göran Persson. De statliga investeringsstöden till kommunerna användes till stor del för ekologisk ombyggnad av byggnader och skapade välbehövliga jobb under en tid av hög arbetslöshet.

”Bygg om Sverige” är fortfarande ett bra motto, i vid bemärkelse. Arbetarrörelsen är av tradition samhällsbyggare. Det behövs investeringar i både fysisk infrastruktur och i social sammanhållning för att minska samhällsklyftorna.

En viktig del är upprustning av miljonprogrammets hyreshus, istället för den förslumning som nu är på gång. Bara en femtedel av lägenheterna har rustats upp hittills. Enligt Boverket behöver ytterligare 650 000 lägenheter renoveras och energieffektiviseras. Drygt hälften av bostäderna måste åtgärdas under de närmaste åren, menar Hyresgästföreningen. Kostnaderna för renovering och energieffektivisering har uppskattas till 350 miljarder kronor av Sveriges Byggindustrier. Det är stora summor, men

också en spännande marknad för ny teknik som kan ge exportfördelar till den som ligger i täten. Förutom de sociala och ekonomiska skälen finns också starka miljöargument. Byggnader står för minst en fjärdedel av Sveriges koldioxidutsläpp och potentialen för förbättringar är stor.

Det handlar inte bara om husen. Mona Sahlin beskrev utmaningen på Aftonbladets ledarsida år 2004: ”De är 40 år nu och måste rustas upp. Då borde vi göra det i ett helhetsperspektiv som rymmer hela livsmiljön, bostäderna, integrationen, stadsplaneringen, klimatet, trafiken. Vi ska använda spetsteknik, tänka energieffektivt och bygga för en ekologiskt hållbar framtid. Sverige har det kunnandet. Vi exporterar det redan till nya städer i Kina. Nu är det dags här.”

Sedan maktskiftet år 2006 har bostadspolitik rustats ned. Alica Selmanovic har beskrivit situationen i rapporten *Bostadsbristen hämmar tillväxten* (Arbetarrörelsens Tankesmedja 2010). Hon pekar på en rad nödvändiga åtgärder utöver ett investeringsstöd för nya bostäder. Bland dem finns en bättre regional bostadspolitik, balans mellan hyresrätten och bostadsägande, skattefria underhållsfonder, stöd till hushållen och en upprustning av bostadsmiljöer. Många av förslagen hänger samman med ekologisk modernisering, som inte går att se

isolerat från andra delar av bostadspolitiken. Det märks inte minst i protesterna över stora hyreshöjningar när upprustning av miljonprogrammet sker utan tillräckligt samråd med de boende eller ordentliga sociala hänsyn. Till exempel behöver de ekonomiska villkoren för hushållen bli tryggare och mer rättvisa.

Inför valet 2010 presenterade först Socialdemokraterna och sedan hela det rödgröna regeringsalternativet en rad bostadspolitiska förslag med bäring på det gröna folkhemmet.

Utgångspunkten för den rödgröna överenskommelsen var en bredare upprustning av bostadsmiljöerna: ”Vi vill skapa hållbara gröna bostadsområden. Boendemiljöerna måste förbättras och bostädernas energiförbrukning minska. Grönområden och närhet till rekreationsområden är viktigt inslag”.

De rödgröna partierna ville bland annat ha en minskning av energiförbrukningen i bostäder med minst 30% till år 2020. Elvärme ska i princip förbjudas i nybyggda hus och uppvärmning med direktverkande el ska fasas ut i befintliga byggnader. De rödgröna menade att kraven på energieffektivisering vid ombyggnad och nybyggnation borde skärpas och att system med individuell mätning av förbrukningen av el och varmvatten borde införas vid nybyggnation och ombyggnad. Särskilda krav på effektivisering skulle också ställas i samband med den upprustning av miljonprogrammet och det statliga investeringsstöd för nyproduktion som de rödgröna partierna ville genomföra. Rot-avdraget till villor, radhus och bostadsrätter skulle vara kvar och dessutom skulle en klimatbonus införas genom ett skatteavdrag på ytterligare tio procent.

Dessa krav är en bra grund även för det fortsatta arbetet. De kan behöva uppdateras bland annat i ljuset av utvecklingen i EU, där det händer en hel del när det gäller effektivare energianvändning. Nya EU-krav på byggnaders energiförbrukning kommer att tvinga fram mer effektiva lösningar, där husen i stort sett inte ska behöva någon nettotillförsel av energi från år 2020. Kraven skärpts också för befintliga byggnader som renoveras.

Det ökade intresset för *resurseffektivitet* betyder starkare drivkrafter för återvinning av rivningsavfall. Samtidigt finns det många giftiga ämnen i dagens byggnader. I svenskt rivningsavfall

finns till exempel stora mängder kvicksilver och kadmium. PCB är fortfarande ett stort problem. Trots byggbranschens framsteg med renare material och bättre informationssystem kommer lagret av farliga ämnen i byggnader att vara ett stort problem under många år framöver. En utmaning för det gröna folkhemmet är att hitta bättre metoder för att återvinna mer av rivningsavfallet utan att kompromissa med målet om en giftfri miljö. Här bör det gå att dra mer nytta av internationellt arbete, bland annat samarbete med den amerikanska miljömyndigheten EPA. De regler som EU sätter upp om byggavfall är av särskild betydelse. Bättre informationssystem och miljöklassning av byggnader är metoder som kan utvecklas.

God inomhusmiljö behöver stå i centrum för arbetet. En tredjedel av svenskarna besväras av överkänslighet och allergier. Dålig ventilation, mögel och farliga ämnen i byggmaterial är några av förklaringarna. Buller är en annan faktor som skadar hälsan. Ombyggnaden av bostadsområden måste syfta till förbättringar både av yttre och inre miljö.

Att *bryta segregationen* är en stor och svår uppgift med många beståndsdelar. Bostadspolitiken kan spela sin roll genom att stimulera blandade upplåtelseformer i alla bostadsområden och genom stöd till nyproduktion av lägenheter till rimliga kostnader. Här måste bostadspolitiken ingå i en helhet med bättre politik för full satsning, investeringsprogram för skolor med svåra förutsättningar, en mer aktiv politik mot diskriminering, med mera.

Delaktighet är en viktig princip för arbetarrörelsen. De boende måste ha ett starkt inflytande över upprustningar och ombyggnader. Alltför ofta brister det på den punkten. Ibland är det av obetänksamhet i stora offentliga projekt för att förbättra miljonprogrammen, men ändå blir effekterna negativa när de boende själva inte får tillräcklig makt. Det är inte heller rimligt att upprustningar leder till sådana avgiftshöjningar att de ursprungliga hyresgästerna inte har råd att bo kvar.

Rätten att känna sig trygg där man bor måste också vara en del av ett grönt folkhem. Trygghetsundersökningar visar att rädsla för brott är både en könsfråga och en klassfråga. Kvinnor är mer oroliga än män. Otryggheten är störst i områden med låga medelinkomster. Ombyggnad

och upprustning, även av utemiljöer, kan ge förbättringar. Förebyggande arbete behöver större resurser, liksom en modern polis nära medborgarna. I grunden krävs en politik mot fattigdom och segregation.

Stadsplanering och social bostadspolitik ingår i en lång socialdemokratisk tradition. Nu finns möjligheten att förena den med modernt eko-

logiskt tänkande. Anna Lindh beskrev möjligheterna i förstamajtalet 1997 när de ekologiska investeringsprogrammen sjosattes: ”Vi vet att vår industri kan ta fram nya tekniska lösningar, bättre golv och effektivare ventilation. Vi vet att vår industri kan exportera den tekniken till utlandet. Och det ger oss vinster på lång sikt. I både bättre miljö och fler jobb.”

Mat för god miljö och hälsa

Livsmedelsproduktion har stor miljöpåverkan. Enligt EU-kommissionen kommer en femtedel av världens växthusgaser från livsmedelssektorn, liksom en fjärdedel av resursanvändningen. Jordbruket står för det största trycket på miljön, enligt den Europeiska miljöbyrån EEA, med köttproduktion och mjölkprodukter som orsak till de största utsläppen. Medan kött och mejeriprodukter enbart svarar för 6% av EU:s BNP, skapar de en fjärdedel av konsumtionens miljöpåverkan, uppger EU:s Joint Research Centre.

Maten har också stor betydelse för människors livskvalitet. ”Som konsument ska jag kunna vara helt säker på att maten jag köper inte innehåller vare sig salmonella, tillväxthormoner, antibiotika eller dioxin”, sade Göran Persson år 1997.

Konsumenttryck och företags agerande har stor betydelse för att göra livsmedelsproduktionen ekologisk hållbar. Det finns också en rad möjliga politiska initiativ.

Att förändra jordbrukspolitiken är en central men svår uppgift, som jag beskrivit i rapporten *Rödgrön EU-politik*. Den ekonomiska krisen i Europa kan öka stödet för en reform av EU:s kostsamma och miljöskadliga jordbruksstöd, men då gäller det att politiskt formulera fördelarna med sådana reformer så att det tilltalar ett brett spektrum medborgare även i länder som Frankrike. Att betona kunskapsdriven tillväxt och rättvis fördelning behöver vara del av sådana påverkansstrategier. Det är också viktigt att integrera biologisk mångfald i jordbrukspolitiken och förstärka de delar som handlar om miljöstöd och ekologisk produktion. Här finns

en rad förslag, bland annat från miljöinstitutet IEEP, att bygga vidare på.

Fiskepolitiken i Europa har alltför länge handlat om subventioner till en näring som inte klarar sig på egen hand. EU-kommissionens förslag till reformer är ett steg framåt, och behöver svenskt stöd. De räcker ändå inte. En central fråga för framtiden är att låta biologisk mångfald och livskraftiga fiskbestånd vara utgångspunkten för politiken. Här spelar konsumenternas krav också stor roll.

Den offentliga upphandlingen kan vara en hävstång för mer hälsosamma och miljöanpassade livsmedel. Politiker i kommuner och landsting kan se till att maten i förskola, skola, äldreomsorg och så vidare är både god och ekologiskt hållbar. Det kan ibland bli kortsiktigt dyrare och ställas emot andra välfärdsbehov, men bidrar samtidigt till en förbättrad livskvalitet. Liksom på andra områden kan en genomtänkt offentlig upphandling få fram nya ekologiskt hållbara produkter och tjänsten. Goda vegetariska rätter med låg miljöpåverkan som ersätter kött någon gång i veckan är ett av många tänkbara exempel där det går att anknyta till Sveriges växande rykte för innovativ kokkonst.

Sverige behöver vara modigare när det gäller att ställa krav på ekologisk produktion och låga klimatutsläpp vid offentlig upphandling av mat. Reglerna om handelshinder och fri konkurrens går att tänja längre än vad som sker i dag. Det är också viktigt att minska de konkurrenssnedvridande subventionerna till långväga transporter av mat som inte är ekologisk hållbar. Hur långt man går på olika områden bör

hänga samman med en analys av livsmedlens miljöpåverkan och kvalitet över hela produktionscykeln, Kraven behöver ta hänsyn till de fattigaste ländernas behov av hållbar utveckling och exportinkomster, vilket inte alltid är samma sak.

Ett fåtal multinationella företag har stor makt över bland annat dricksvattensdistributionen. Sverige bör verka för att u-länder inte ska tvingas överlåta gemensamma vattenresurser till multinationella företag utan tuffa krav på samhällsnytta på det berörda landet. Frågor kring mat och makt uppstår också vid de omfattande uppköp av jordbruksmark som nu sker runt om i världen, och i samband med internationella företags patent på genmodifierade organismer.

När det gäller att få bort farliga ämnen från maten finns en rad nödvändiga åtgärder. EU-parlamentarikern Åsa Westlund är en av dem som drivit på för hårdare regler mot tillsatser, som azofärgämnen. Det svenska undantaget som tillåter högre halter av dioxin i fisk behöver ses över. Hormonpåverkande ämnen som bisfenol-A behöver förbjudas i användningsområden som nappflaskor och kassakvitton, där människor kommer i kontakt med dem.

Märkningen av livsmedel behöver skärpas bland annat med vidgade krav på uppgifter om ursprungsland och obligatorisk märkning av

transfetter. Symbolerna för näringsinnehåll behöver bli mer lättförståeliga. Användningen av genmodifierade djur och foder behöver regleras hårdare, liksom nanoteknik i livsmedelskedjorna.

Sverige har länge drivit på för bättre djurskydd i EU. Ändå är förhållandena vid uppfödning och transporter ofta miserabla. Här behövs fortsatt politiskt arbete liksom en mer intensiv opinionsbildning i andra EU-länder. När Sverige utvecklar goda exempel som alternativ kan de tjäna både som argument i EU-förhandlingarna och som konkurrensfördelar för svenskt lantbruk.

Det har också betydelse vad vi äter. Köttkonsumtionen i rika länder som Sverige kan minska utan negativ påverkan på hälsan. Frivilliga ”köttfria dagar” i kommunala verksamheter är ett sätt att öka medvetenheten. Klimatmärkning av mat en annan. Utbildningen av butikspersonal kan spela en viktig roll.

Livsmedelsverkets försök år 2009 med riktlinjer för miljösvara matval hade många värdefulla inslag. Där kunde konsumenter få goda råd om hur konsumtionen påverkar miljön och vilka alternativ som finns för att minska negativa effekter. Tyvärr valde regeringen att stoppa initiativet efter invändningar från andra EU-länder.

Internationellt pådrivande

Ett grönt folkhem behöver vara öppet mot omvärlden. Miljöproblemen kräver samarbete över gränserna.

Under de borgerliga regeringsåren har Sverige tappat ledarrollen i det internationella miljöarbetet. Behovet av en nystart beskrivs i min tidigare rapport för Arbetarrörelsens Tanke-smedja, *Gränslös miljö – internationell miljöpolitik inför 2014*. Där finns också förslag om hur utrikespolitiken i allmänhet kan bli grönare.

Nästa år möts världens länder återigen i Rio för att diskutera vägen till en hållbar utveckling. Trögheten i klimatförhandlingarna och de rika ländernas ovilja att uppfylla sina biståndslöften talar emot framsteg vid konferensen. U-länderna har goda skäl att misstro OECD-länder-

nas vilja att verkligen ta sitt eget miljöansvar och att nå upp till FN:s biståndsmål på 0,7% av BNP. Samtidigt har gruppen av u-länder i G77-gruppen förändrats. Vissa ekonomier växer snabbt medan andra är kvar i djup fattigdom. Kina agerar alltmer som en stormakt i Afrika för att få tillgång till råvaror.

Sverige har historiskt haft en stark roll för att överbrygga motsättningarna. Vi har fortfarande gott rykte i många utvecklingsländer. Nya initiativ från svensk sidan kan bidra till att öka EU:s förtroende i fattiga delar av världen och därmed göra det enklare att nå framsteg i globala förhandlingar. Sverige kan också lägga fram förslag om en Världskommission för hållbar utveckling, som skulle kunna göra ett mo-

dernt arbete i Brundtlandkommissionens anda.

Vi behöver förena ett ambitiöst nationellt arbete med stora internationella ansträngningar. Det finns ingen motsats mellan dessa två delar av miljöarbetet, som Moderaterna ofta gör gällande. Investeringarna i fattiga länder är bra, men om inte vi i den rika världen tar vårt eget ansvar för att minska utsläppen kommer inte den nya teknik fram som behövs.

De internationella initiativen i arbetet för ett grönt folkhem bör handla om enskilda sakområden, men också om hur hållbar utveckling kan bli styrande för handelspolitik, bistånd och säkerhetspolitik.

Redan vid FN:s miljökonferens år 1972 koplade Olof Palme samman miljö och fred. Sveriges initiativ i EU för bättre konfliktförebyggande går att bygga vidare på. Det finns till exempel ett samband mellan hållbar användning av naturresurser och minskad risk för krig, som blir allt viktigare när striden om råvarorna skärps. Ett exempel är värdefulla mineraler, ett annat konkurrensen om vatten, som ökar med befolkningstillväxt och klimatförändringar. Spekulationen på råvarubörser, som även pensionsfonder ägnar sig åt, gör situationen farligare. Det är inte alltid som höjda matpriser leder till demokratirevolter, det kan också leda till våldsamma konflikter.

I flera länder finns en debatt om mer grön utrikespolitik, men i Sverige har tyvärr Fredrik Reinfeldt och Carl Bildt varit tämligen ointresserade. Det är olyckligt både för bilden av Sverige och för miljöarbetet.

Rättvisa också globalt måste vara en central del av visionen om det gröna folkhemmet. Hållbar utveckling förutsätter att klyftorna mellan fattiga och rika länder minskar. Det var en slutsats redan på FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro år 1992.

De rika länderna behöver uppfylla sina löften om mer bistånd. EU har kommit en bit på vägen men än återstår mycket innan alla medlemsländer har nått FN:s biståndsmål. Ändå är situationen bättre än i exempelvis i USA.

Biståndet är viktigt, men u-länderna skulle kunna investera ännu mer i sin utveckling om inte så stor del av inkomsterna försvann till utlandet utan beskattning. Skattesystem med stora hål för till exempel gruvinkomster är ett

problem, direkt skatteflykt ett annat. Här har de rika länderna ett ansvar. Sverige som ett råvaruproducerande land borde driva en linje inom EU och internationellt som innebär ökad öppenhet om gruvinkomster och större möjligheter för u-länder att behålla inkomster från sina naturtillgångar.

En annan förutsättning för ett grönt folkhem med förtroende mellan rika och fattiga länder är en förändrad handelspolitik i EU. Murarna mot omvärlden behöver rivas, till exempel när det gäller livsmedel. Samarbete kring hållbar utveckling behöver spela en större roll i EU:s avtal med andra länder istället för de aggressiva påtryckningar om marknadstillträde för europeiska företag som ofta är regel. EU:s avtal med länderna i Afrika är ett sådant område. Den externa dimensionen av tillväxtstrategin EU 2020 måste förvandlas så att EU driver värderingar om hållbar ekonomi, kunskaper, bra välfärdssystem och fackföreningars roll i relation till andra delar av världen.

Ett grönt folkhem behöver både ett levande innehåll av engagerade människor och starka väggar i form av lagar och institutioner som värn för miljön. Samma sak gäller internationellt.

Det behövs ett ökat stöd till folkrörelsers arbete över gränserna – såväl miljörelse som fackföreningar, gärna tillsammans. Arbetet mot försurningen är ett exempel på hur effektiva de ideella krafterna kan vara. Det internationella kemikaliese-kretariatet ChemSec är en yngre efterföljare. Folkrörelsensamarbete med viktiga EU-länder som Polen är särskilt betydelsefullt. Fackliga rättigheter i Kina och andra diktaturer är viktigt i sig, men är också avgörande för en bättre miljöpolitik och därför för framtidens gröna folkhem.

Det behövs också effektiva globala institutioner. FN:s miljöbyrå UNEP måste få en starkare ställning. Sverige bör verka för ett ekonomiskt säkerhetsråd i FN. Miljöfrågorna behöver få en större roll i världshandelsorganisationen WTO, i internationella valutafonden IMF, i Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna.

EU är ett centralt verktyg för att bygga det gröna folkhemmet. Sverige måste driva en mer aktiv europeisk miljöpolitik. Ett antal förslag i den riktningen finns i min rapport *Rödgrön EU-politik* (Arbetarrörelsens Tankesmedja 2010).

Slutord

Det finns ett tydligt behov av en nystart för det gröna folkhem som Göran Persson lanserade år 1996. Uppbrottet från det rödgröna samarbetet har skapat förutsättningar för socialdemokratin att återupptäcka och utveckla sitt idéarv på området. Andra partier har också anledning att gå igenom sin miljöpolitik från ett bredare samhällsperspektiv. Miljörörelsen, fackföreningar och ideella organisationer i övrigt gör klokt i att se miljöfrågorna i ett helhetsperspektiv.

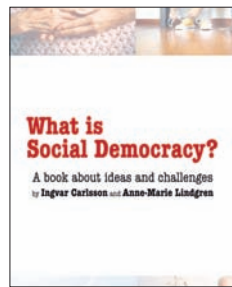
För snart fyrtio år sedan uttryckte Olof Palme det så här:

”Studiet av naturen leder oss tillbaka till miljöer där människor lever och arbetar. Så hör miljöpolitiken samman. Glöm inte att miljöpolitiken gäller något mycket mera än en önskvärd men stundom något exklusiv naturvård. Det gäller människans grundläggande levnadsbetingelser. Det gäller vardagens slit på arbetsplatser, i bostadsområden och i stadssamhällen.”

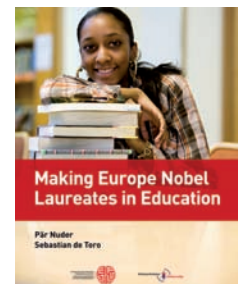
Källor och litteratur

- Arbetsmiljöpoliciska kunskapsinstitutet (2009): God arbetsmiljö – en framgångsfaktor? SOU 2009:47.
- Asklings, Lena och Engström, Mats: Gröna folkhemmet – ännu är det inte rätt. Intervju med Mona Sahlin, publicerad i Aftonbladet 25 oktober 2005.
- Augustsson, Anna (2006): Samordning av ledningssystem. Arbetsmiljö – brandskydd – yttre miljö. Mastersuppsats vid Luleås tekniska universitet.
- Destouni, Georgia: Aralsjöns öde ändrar klimatet. Tidskriften Miljöforskning 5-6/2007
- Engström, Mats: Anneli Hulthén vill ge miljön en nytändning. Aftonbladet 2004-01-12.
- Engström, Mats (2008): Gränslös miljö – internationell miljöpolitik inför 2014. Arbetarrörelsens Tankesmedja rapport nr. 6/2008.
- Engström, Mats (2010): Rödgrön EU-politik. Några exempel på initiativ som kan ge synbara resultat till 2014. Arbetarrörelsens Tankesmedja rapport nr 17/2010.
- Engström, Mats (2010): EU:s arbete med resurseffektivitet och kemikalier. Redovisning av ett uppdrag åt Kemikalieinspektionen.
- Engström, Mats (2011): Fackföreningarna och EU 2020. En SALTSA-rapport.
- Eurofound (2010): Changes over time – First findings from the fifth European Working Conditions Survey.
- European Commission:
- Analysis of options to move beyond 20% greenhouse gas emission reductions and assessing the risk of carbon leakage, COM (2010) 265 final,
- Analysis of options to move beyond 20% greenhouse gas emission reductions
- Assessing the risk of carbon leakage. Background information and analysis. Commission staff working document sec (2010) 650
- European Commission: A resource-efficient Europe – Flagship initiative under the Europe 2020 Strategy, COM(2011) 21.
- European Commission: White paper. Roadmap to a Single European Transport Area – Towards a competitive and resource efficient transport system. SEC(2011) 359 final.
- European Commission: Roadmap for moving to a competitive low-carbon economy in 2050. COM(2011) 112 final.
- Institute for European Environmental Policy (2009): Provision of public goods through agriculture in the European Union.
- Institute for European Environmental Policy (2011): The post-2013 EU multiannual financial framework: Time to be bolder.
- Kemikalieinspektionen (2011): Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014.
- Kommissionen mot oljeberoende (2006): På väg mot ett oljefritt Sverige.
- Lindgren, Anne-Marie: "Framtidens skatter för framtidens välfärd". Arbetarrörelsens Tankesmedja rapport nr 9/2009.
- Lindgren, Anne-Marie: Är skatter skadliga? Arbetarrörelsens Tankesmedja rapport nr 30/2011.
- Livsmedelsverket (2009): Miljösmarta matval. Förslag anmält till EU-kommissionen 090515.
- LO (2010): EU2020. Rapport.
- Ludewig, Meyer och Schlegelmilch (2010): Greening the Budget: Pricing Carbon and Cutting Energy Subsidies to reduce the financial deficit in Germany.
- Nise, Gun m.fl. (2003): Arbetsmiljön i kretsloppssamhället. Rapport från Arbets- och miljömedicin 2003:3.
- OECD (2005): Environmentally Harmful Subsidies: Challenges for Reform.
- Rydstedt, Johan (2010). Det andra Stockholm. Arbetarrörelsens Tankesmedja rapport nr 20/2010.
- Selmanovic, Alica (2010): Vad kostar bostadsbristen? Arbetarrörelsens Tankesmedja rapport nr 21/2010.
- Selmanovic, Alica (2010) : Den förbiakta järnvägen. Arbetarrörelsens Tankesmedja, Snabbanalys nr.18 november 2010.
- Statens Offentliga Utredningar (2005) : Bilen, biffen, bostaden. Hållbara laster – smartare konsumtion. SOU 2005:51.
- Statens Offentliga Utredningar (2008): En utvecklad havsmiljöförvaltning. SOU 2008:48.
- ten Brink, Patrick, ed (2011): The Economics of Ecosystems and Biodiversity in National and International Policy Making.
- Tofvesson, Mathias (2007): Vägen till det gröna folkhemmet. Arbetarrörelsens Tankesmedja rapport nr 2/2007.
- Umweltdachverband (2010): Abbau umweltschädlicher Subventionen in Österreich.
- United Nations Environment Programme (2011): Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication.
- United States Environmental Protection Agency (2009): Sustainable Materials Management: The Road Ahead .
- Valsecchi m.fl. (2009), Environmentally Harmful Subsidies: Identification and Assessment, Final report for the European Commission's DG Environment, November 2009.
- Walters D (2001) Health and Safety in Small Enterprises European Strategies for Managing Improvement.

TANKESMEDJANS



Ideologiboken Vad är socialdemokrati? finns även på engelska och ytterligare tio språk.



Köp Tankesmedjans böcker via arbetarrörelsenstankesmedja.se

Arbetarrörelsen Tankesmedjas utredningar och analyser publiceras mestadels i form av rapporter i enklare A4-tryck. Dessa finns att ladda ner kostnadsfritt i PDF-format på vår hemsida.

Men vi har även bokutgivning.

Böckerna kan köpas antingen på hemsidan eller beställas via kupongen på nästa sida.

Ingvar Carlssons och Anne-Marie Lindgrens *Vad är socialdemokrati?* finns översatt till flera främmande språk. Information om och köp av dessa via reza.talebi@abf.se.

Systrar, kamrater! författad av **Anne-Marie Lindgren** och **Marika Lindgren Åsbrink** handlar om några av de kvinnliga pionjärerna i svensk arbetarrörelse.

Säkerhet och solidaritet är en antologi om svensk försvars- och säkerhetspolitik. Bland de 17 författarna finns **Håkan Juholt**, **Björn von Sydow**, **Tone Tingsgård**, **Isabelle Sannestadt**, **Stig-Björn Ljunggren**, **Ulf Bjereld**, **Lars Danielsson**, **Pierre Schori** och **Jens Orback**.

Jobben först, men hur? innehåller 16 intervjuer med forskare, politiker, utredare och ekonomer om arbetsmarknad och ekonomisk utveckling på lite längre sikt. Intervjuerna är gjorda av journalisterna **Agneta** och **Bengt Rolfer**.

Making Europe Nobel Laureates in Education är skriven av **Pär Nuder** och **Sebastian de Toro** och är en jämförande studie av skolväsende och utbildningspolitik i en rad EU-länder. Texten är på engelska.

Beställ Tankesmedjans böcker via vår hemsida:

www.arbetarrörelsenstankesmedja.se

eller beställ via e-post:

info@ts.lo.se

eller beställ via telefon:

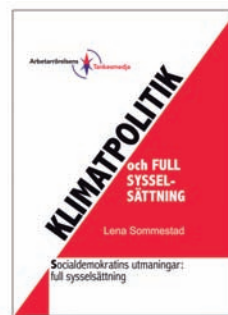
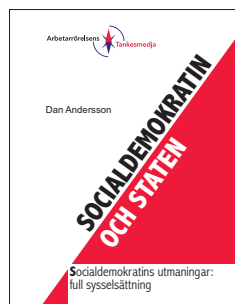
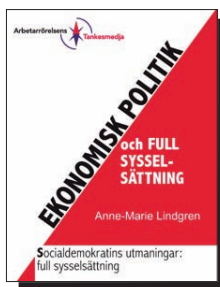
08-796 26 14

eller beställ per brev via "snigelpost":

**Arbetarrörelsen Tankesmedja,
Barnhusg 16, 3 tr, 111 23 Stockholm**

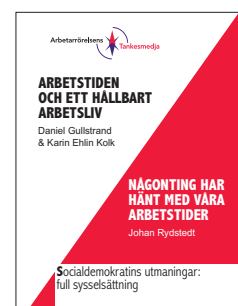
Arbetarrörelsen Tankesmedja startades 2006 av LO, Socialdemokraterna och ABF. Under perioden sedan dess fram till och med maj 2011 har Tankesmedjan gett ut 37 rapporter. Den första hette **Ojämlighetens pris** och var författad av Tankesmedjans utredningschef **Anne-Marie Lindgren**. Den föreliggande rapporten, nr 37, **Ett grönt folkhem för 2010-talet** är utarbetad av **Mats Engström**.

BOKHANDEL



Socialdemokratis utmaningar: Full sysselsättning

Arbetarrörelsens Tankesmedja har under våren 2011 publicerat 6 böcker under temat "Socialdemokratis utmaningar: Full sysselsättning". De är författade av **Örjan Nyström/Anders Nilsson** (*Den globala utmaningen och jämlikhetens grunder*), **Dan Andersson** (*Socialdemokratin och staten*), **Daniel Gullstrand/Karin Ehlin Kolk** (*Arbetstiden och ett hållbart arbetsliv*), **Johan Rydstedt** (*Någonting har hänt med våra arbetstider*), **Ingemar Lindberg** (*En föreställd maktlöshet*), **Lena Sommestad** (*Klimatpolitik och full sysselsättning*) och **Anne-Marie Lindgren**



(*Ekonomisk politik och full sysselsättning*). I höst utkommer en sjunde bok, av **Jonas Olofsson** och **Levi Svenningsson**, med titeln *Från frihet i studievalet till frihet i yrkesvalet*.

Jag önskar beställa

- ___ ex **Vad är Socialdemokrati?** á 100 kr + porto
- ___ ex **What is Social Democracy?** á 100 kr + porto
- ___ ex **Systrar, kamrater!** á 189 kr + porto
- ___ ex **Säkerhet och Solidaritet** á 100 kr + porto
- ___ ex **Jobben först – men hur?** á 100 kr + porto
- ___ ex **Making Europe Nobel Laurates in Education** á 100 kr + porto
- ___ ex **Den globala utmaningen** á 125 kr + porto
- ___ ex **Socialdemokratin och staten** á 125 kr + porto
- ___ ex **Arbetstiden och hållbart arbetsliv** á 125 kr + porto
- ___ ex **Klimatpolitik och full sysselsättning** á 125 kr + porto
- ___ ex **Ekonomisk politik och full sysselsättning** á 125 kr + porto
- ___ ex **En föreställd maktlöshet** á 125 kr + porto

Jag önskar via e-post fortlöpande information om Tankesmedjan, dess nyhetsbrev och VECKANS ANALYS

Namn: _____

Adress: _____

Postnummer: _____

Postadress: _____

Ev. fakturaadress: _____

Telefon: _____

e-post: _____

Kupongen skickas till Arbetarrörelsens Tankesmedja, Barnhusgatan 16, 3 tr, 111 23 Stockholm

almedalen 2011

ARBETARRÖRELSENS TANKESMEDJA

bjuder in till 3 seminarier
på *Restaurang Hamnplan 5:*

Har LO och Socialdemokraterna en gemensam framtid?

Tankesmedjan presenterar en rapport om det framtida samarbetet mellan Socialdemokraterna och LO. Kommer det att finnas kvar? Måste det förändras? Rapporten presenteras av dess författare **Johan Rydstedt** och förre Metall-basen **Göran Johnsson**.

Tid: Måndag 4 juli kl 13-15 Lokal: Ljussgården

Socialdemokratins utmaning: Full sysselsättning

Finns det en socialdemokratisk ekonomisk politik som klarar både tillväxt, full sysselsättning och en hållbar utveckling? Arbetarrörelsens Tankesmedjas **Anne-Marie Lindgren**, med flera, diskuterar hur en sådan politik bör se ut.

Tid: Onsdag 6 juli kl 9-11 Lokal: Terrassen

Vad ska stå i Socialdemokraternas nästa partiprogram?

Håkan Juholt är inte bara nyvald som S-ledare, han är också ny ordförande i den socialdemokratiska programkommissionen. Så vad nytt bör han föra in i nästa S-program? Tankesmedjans **Anne-Marie Lindgren** låter unga socialdemokrater ge Juholt goda råd i saken.

Tid: Fredag 8 juli kl 9-11 Lokal: Ljussgården



arbetarorelsenstankesmedja.se

Denna rapport utgår från en omvärldsanalys av förändringarna sedan Göran Persson år 1996 formulerade visionen om det gröna folkhemmet. Några viktiga principer för arbetet beskrivs, liksom ett antal av utmaningarna inom miljöpolitiken i traditionell mening. Rapporten går därefter igenom ett antal områden för framtiden, däribland en grönare ekonomi, arbetslivets villkor, sambandet mellan ambitiös miljöpolitik och konkurrenskraft, investeringar i grön infrastruktur, livsmedelsfrågor och internationellt samarbete.

Rapporten *Ett grönt folkhem för 2010-talet* är skriven av journalisten och författaren **Mats Engström**, som för Arbetarrörelsens Tankesmedjas räkning tidigare utgivit *Rödgrön EU-politik*, rapport nr 17/2010, och *Gränslös miljö*, rapport nr 6/2008.